

Vartijoiden tekemän lähityön kehittäminen Suomenlinnan vankilassa

Janina Forss ja Siiri Spets

2023 Laurea

Laurea-ammattikorkeakoulu

Vartijoiden tekemän lähityön kehittäminen Suomenlinnan vankilassa

Janina Forss & Siiri Spets
Rikosseuraamusalan sosionomi
Opinnäytetyö
Joulukuu, 2023

Janina Forss, Siiri Spets

Vartijoiden tekemän lähityön kehittäminen Suomenlinnan vankilassa

Vuosi

2023

Sivumäärä

60

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Suomenlinnan vankilan vartijoiden tekemää lähityötä. Toiminnallisessa opinnäytetyössä pyrittiin hahmottamaan lähityön nykytilanne Suomenlinnan vankilassa sekä tunnistamaan lähityön kehittämiseen liittyviä mahdollisuuksia ja esteitä. Opinnäytetyö toteutettiin Suomenlinnan vankilan toimeksiannosta.

Teoreettinen viitekehys sisälsi kuntouttavan työotteen Rikosseuraamuslaitoksessa, vankien ja vartijoiden välisen vuorovaikutuksen vankiloissa ja lähityön sekä dynaamisen turvallisuuden. Kuntouttavaa työtä koskevassa luvussa käsiteltiin Rikosseuraamuslaitoksessa toteutettavaa ohjelmatyötä ja sosiaalista kuntoutusta. Teoriaperustaa aiheeseen toivat myös erilaiset suomalaiset ja kansainväliset tutkimukset, joita tässä opinnäytetyössä esiteltiin.

Aineistonkeruumenetelminä opinnäytetyössä käytettiin työntekijöiden haastatteluita sekä havainnointia työpaikalla. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoidusti teemahaastatteluina. Havainnointia puolestaan kirjoitettiin ylös työpaikalla esiintyneistä lähityötilanteista, joista siten vaihdettiin yhdessä ajatuksia.

Opinnäytetyön tuotoksena tehtiin Suomenlinnan vankilan vartijoiden tekemän lähityön kehittämiseksi ohje, joka on tämän opinnäytetyön liitteenä (liite 3). Ohje sisälsi seuraavat asiat: mitä lähityö vankilassa on, millaisilla keinoilla lähityötä tehdään, miten lähityötä voidaan kehittää ja mitä lähityö vaatii. Ohjeesta pyydettiin palautetta osalta haastatteluihin osallistuneista henkilöistä ja myös työpaikan ulkopuolisilta henkilöiltä. Käytännössä vartijoiden tekemän lähityön on tarkoitus kehittyä Suomenlinnan vankilassa siten tämän opinnäytetyön myötä, että vastuualueita lisätään vartijoille esimerkiksi vastuutupamallia käyttäen. Lisäksi valvontaa, tarkastustoimintaa ja vankien aktiviteetteja on tavoitteena lisätä.

Johtopäätökset-luvussa koottiin yhteen haastattelujen, havaintojen ja teorian pohjalta esille nousseet keskeiset asiat aiheesta. Luvussa pohdittiin vastauksia samoihin kysymyksiin, joita ohje pitää sisällään. Mahdollinen jatkotutkimus aiheesta voisi olla, miten vangit kokevat lähityön ja sen toteutumisen Suomenlinnan vankilassa.

Janina Forss, Siiri Spets

Developing interaction at work of prison guards in Suomenlinna Prison

Year 2023

Pages 60

The aim of this Bachelor's thesis was to develop prison guards' interaction at work in Suomenlinna Prison. The purpose was to review what interaction at work is currently like in Suomenlinna Prison, how it could be developed and what are the obstacles and challenges to the development. The thesis was commissioned by Suomenlinna Prison, whose management signed the thesis contract.

The theoretical framework included rehabilitative approach in the Prison and Probation Service of Finland, interaction between prisoners and guards in prisons, dynamic security and interaction at work. The chapter on rehabilitative work dealt with the programme work and social rehabilitation implemented at the Prison and Probation Service of Finland. Various Finnish and international studies, which are presented in this thesis, also brought a theoretical framework to the topic.

The methods of data collection in the thesis were interviews with employees and observation at the workplace. The interviews were conducted as semi-structured theme interviews. On the other hand, observations were written down about interaction at work situations that occurred at the workplace, on which the authors then exchanged ideas together.

The output of the thesis was a guide for the development of the interaction at work of Suomenlinna Prison guards, which is attached to this thesis (attachment 3). The guide contained the following: what interaction at work is in prison, what methods are used to do interaction at work, how interaction at work can be developed and what interaction at work requires. The participants in the interviews were asked for feedback on the guide as well as from people who are external to the Suomenlinna Prison.

In the Conclusions chapter, the key issues that emerged from the interviews, observations and theory were brought together. The chapter discussed answers to the same questions that the guide contains. A possible follow-up study on the topic could be how prisoners experience the interaction at work and its implementation in Suomenlinna Prison.

Keywords: interaction, security, rehabilitative approach

Sisällys

1	Johdanto.....	7
2	Kehittämistyön tavoitteet.....	8
3	Opinnäytetyön toimintaympäristö	10
3.1	Rikosseuraamuslaitos	11
3.2	Suomenlinnan vankila	14
4	Lähityö suhteessa yhteiskunnallisiin lähtökohtiin	15
5	Teoreettinen viitekehys	16
5.1	Kuntouttava työote Rikosseuraamuslaitoksessa.....	16
5.2	Vankien ja vartijoiden välinen vuorovaikutus ja lähityö.....	17
5.3	Dynaaminen turvallisuus	19
5.4	Lähityö tutkimuksien valossa	19
5.4.1	Suomalaiset tutkimukset	20
5.4.2	Kansainvälinen tutkimus.....	23
6	Opinnäytetyön toteutus	25
6.1	Kehittämisen tavoite ja tarkoitus.....	26
6.2	Opinnäytetyön prosessikuvaus.....	26
6.3	Aineistonkeruumenetelmät ja analysointi	28
6.4	Arviointisuunnitelma.....	29
6.5	Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus	30
7	Opinnäytetyön aineisto	31
7.1	Työntekijöiden haastattelut	32
7.1.1	Lähityö haastatteluiden perusteella	33
7.1.2	Lähityömenetelmät Suomenlinnan vankilassa	34
7.1.3	Lähityön kehittäminen Suomenlinnan vankilassa	35
7.2	Opinnäytetyön tekijöiden omat havainnot	37
7.2.1	Lähityö havaintojen perusteella.....	37
7.2.2	Suomenlinnan vankilan menetelmät lähityön toteuttamiseksi.....	38
7.2.3	Kehittämisehdotukset.....	39
8	Tulokset lähityön kehittämiseksi	40
8.1	Haastattelut ja havainnot.....	40
8.2	Ohje lähityöstä Suomenlinnan vankilaan	41
9	Arviointi	42
9.1	Johtopäätökset	42
9.2	Tavoitteiden arviointi	44
9.3	Lähityön ohjeesta saatu palaute	45
10	Pohdinta	46

10.1	Opinnäytetyöprosessin ja ammatillisen toiminnan reflektointi.....	46
10.2	Kehittämistoiminnan eettisyys ja luotettavuus	48
10.3	Tuloksien hyödyllisyys ja kehittämissuhteet	49
	Lähteet.....	52
	Kuviot	56
	Taulukot	56
	Liitteet	57

1 Johdanto

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää vanginvartijoiden toteuttamaa lähityötä Suomenlinnan vankilassa. Tavoitteena on, että opinnäytetyön myötä löytyy ne ratkaisut, joiden avulla lähityötä konkreettisesti kehitetään ja lisätään kyseisessä henkilöstöryhmässä. Opinnäytetyön myötä koko työyhteisölle on selvää, millä eri keinoin vartijat voivat lähityötä toteuttaa.

Opinnäytetyö toteutetaan toiminnallisena kehittämistyönä, jonka tuotoksena luodaan ohje siihen, mitä lähityö on ja miten vartijat sitä jatkossa käytännössä tekisivät. Opinnäytetyössä pohditaan lisäksi lähityön kehittämisen esteitä ja haasteita. Silläkin tarkoituksella esteitä ja haasteita pohditaan, että lähityön kehittämiseksi löydetään realistisia keinoja.

Aihetta lähestytään työntekijän näkökulmasta. Aihe rajataan käsittelemään vartijoiden tekemän lähityön kehittämistä. Opinnäytetyön käytännön toteutuksessa etua on siitä, että me olemme opinnäytetyön tekijät olemme työskennelleet Suomenlinnan vankilassa, ja siten työssä voidaan hyödyntää henkilökunnan haastatteluiden ja muun lähdemateriaalin lisäksi omia havaintoja. Opinnäytetyöhön liittyviin haastatteluihin osallistuu työyhteisö melko laajasti, sillä niin vartijoilta, rikosseuraamusesimiehiltä kuin johdolta kysytään halukkuutta haastatteluun. Tarkoituksena on saada mahdollisimman kattavasti eri henkilöstöryhmiin kuuluvilta ideoita vartijoiden toteuttaman lähityön kehittämiseen.

Lyhyesti ilmaistuna lähityöllä tarkoitetaan kaikkea vangin kanssa tapahtuvaa vuorovaikutusta (Ylisassi, Seppänen, Uusitalo, Kalavainen & Piispanen 2016, 23-24). On näyttöä siitä, että vankien uusintarikollisuuden pienenemiseen, Rikosseuraamuslaitoksessa toteutettavaan kuntoutukseen ja vankilaturvallisuuteen liittyy toteutettava lähityö. Lähityön laadukkaalla toteuttamisella on siis suora vaikutus turvallisuuteen, joka on yksi Rikosseuraamuslaitoksen arvoista - lähityö parantaa henkilökunnan vankituntemusta ja vaikuttaa siten myös vankilaturvallisuuteen (Rikosseuraamuslaitos 2022a). Lähityötä toteuttamalla vankia tuetaan ja motivoidaan muutokseen hänen suorittaessaan vankeusrangaistusta.

Sen ohella, että opinnäytetyön aihe saa alkunsa todellisesta työelämän tarpeesta ja tilanteesta, joka kaipaava muutosta, saa aihepönttä sen ajankohtaisuudesta. Lähityön kehittäminen on niin Suomenlinnan vankilassa kuin koko Rikosseuraamuslaitoksessa valtakunnallisesti pinnalla oleva aihe. Ajankohtaisuus tulee esiin muun muassa Rikosseuraamuslaitoksen strategiasa, jossa yhtenä tavoitteena mainitaan henkilöstöä koskevan tarkoituksellisen ja vuorovaikutuksellisen lähityön toteuttaminen. Kyseistä tavoitetta varten laaditut toimenpiteet vuodelle 2022 olivat virkarakenteen muutos sekä lähityön toimintamallien vakinaistaminen siten, että niistä tulee yhteisiä toimintatapoja. (Strategiakartta 2022-2025, 2023.) Opinnäytetyön

aiheen valintaan vaikuttivat myös oma kiinnostuksemme aiheeseen ja aiheen kokeminen tärkeäksi.

Asiakastyön laadun kehittämiseen liittyen yhtenä tavoitteena on se, että vuorovaikutuksellista lähityötä lisätään. Esihenkilöiltä tulevaa apua lähityön tekemiseen kehitetään, ja vastuuvirkamiesmallia edistetään. Tähän yhtenä keinona mainitaan parin kanssa työskentely. (Helsingin rikosseuraamuskeskuksen toimeenpanosuunnitelma; keskeiset tavoitteet vuosille 2023-2026, 2023.) Lähityöstä ja sen vaikutuksista on tehty vaikuttavaa tutkimusta erilaisten hankkeiden muodossa. Tällainen hanke on esimerkiksi Toimivat lähityökäytännöt -hanke, jossa selvitettiin erilaisia lähityön kehittämisen keinoja. Näitä hankkeita tuodaan laajemmin esille myöhemmin.

Jotta lähityötä voidaan kehittää, on löydettävä ratkaisuja niihin haasteisiin, jotka estävät vartijoiden laadukkaan lähityön toteuttamisen tällä hetkellä. Haasteita lähityöhön tuovat muun muassa resurssipula sekä se, että asiakastietojärjestelmään tehtävät kirjaukset vievät työaikaa, joka on pois asiakastyöstä. Aiheeseen liittyen esiin nousee myös rooliristiriita vartijana; vartijan tulee samanaikaisesti toimia auktoriteettina ja suorittaa vangille esimerkiksi päihdetestauksia ja turvatarkastuksia, mutta toisaalta vartijan on luotava luottamussuhde vankiin, jotta lähityö voi aidosti toteutua.

2 Kehittämistyön tavoitteet

Tässä luvussa esitellään kehittämistyön tavoitteet. Tavoitteet kirjattiin alla olevaan taulukoon, ja tavoitteiden toteutumista varten laadittiin arviointikysymykset. Taulukon oikeaan reunaan listattiin arviointikeinot, joilla tavoitteisiin oli tarkoitus päästä. Toinen taulukko rakentui meidän, opinnäytetyötä tekevien, henkilökohtaisista tavoitteista.

Opinnäytetyön tavoitteet	Arviointikysymykset	Arviointiasteikko
Selvittää, mitä lähityö tosiasiassa on.	Mitä lähityö on?	-Suomenlinnan vankilan henkilökunnan haastattelut
Lisätä tietoisuutta Suomenlinnan vankilan vartijoiden tekemästä lähityöstä ja antaa tunnustusta jo tehdystä lähityöstä.	Miten lähityötä Suomenlinnan vankilassa tehdään vartijoiden näkökulmasta?	-Suomenlinnan vankilan henkilökunnan haastattelut -Omat havainnot
Kehittää uusia lähityömalleja Suomenlinnan vankilaan.	Miten lähityötä voidaan kehittää ja mitä se vaatii?	-Suomenlinnan vankilan henkilökunnan haastattelut -Omat havainnot
Tuottaa Suomenlinnan vankilaan ohjeet vartijoiden tekemään lähityöhön.	Onko onnistuttu kehittämään toimiva ohje lähityöhön, jota voidaan hyödyntää työskentelyssä?	-Palautteet haastatteluun osallistuneilta Suomenlinnan vankilan työntekijöiltä -Palaute kahdelta sellaiselta henkilöltä, jotka eivät haastatteluun osallistuneet -Omat havainnot

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet

Tämän kehittämistyönä tehdyn opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää Suomenlinnan vankilassa vartijoiden tekemää lähityötä. Tavoitteita tarkasteltiin neljästä eri näkökulmasta. Ensimmäisenä tavoitteena oli selvittää, mitä lähityö oikeastaan on. Ammatillisessa keskustelussa aihe on ollut paljon esillä, mutta meillä opinnäytetyön tekijöillä oli ajatus, että lähityö käsitteenä tai työvälineenä ei ole kaikille selkeä. Eli jotta opinnäytetyön muihin tavoitteisiin voitiin päästä, tuli termi *lähityö* ja sen tarkoitus ensin selvittää. Toisena tavoitteena oli lisätä Suomenlinnan vankilan vartijoiden keskuudessa tietoisuutta lähityöstä ja sen toteutustavoista. Tarkoituksena oli näin ollen myös antaa tunnustusta ja sanoittaa vartijoiden jo tekemää työtä, joka osittain on vartijoiden keskuudessa tiedostamatta myös lähityötä. Ajatuksemme oli, etteivät kaikki vartijat edes välttämättä tiedä tekevänsä lähityötä. Kolmantena tavoitteena oli kehittää uusia lähityömalleja Suomenlinnan vankilaan. Neljäs tavoite oli luoda ohje Suomenlinnan vankilan työntekijöiden tekemään lähityöhön.

Henkilökohtaiset oppimis-tavoitteet	Arviointikysymykset	Arviointiasteikko
Lähityön ymmärtäminen työvälineenä ja sen hyödyntäminen omassa työssä.	Mitä lähityö on ja miten sitä omassa työskentelyssä voi lisätä tai parantaa?	-Omat havainnot ja kokemukset lähityön hyödyntämisestä
Oman ammatillisen osaamisen kehittäminen.	Onko ammatillinen osaaminen kehittynyt?	-Omat havainnot ja kokemukset ammatillisen osaamisen kehittymisestä

Taulukko 2: Henkilökohtaiset kehittämistyön tavoitteet

Meidän, opinnäytetyön tekijöiden, henkilökohtaisina tavoitteina kehittämistyölle olivat lähityön ymmärtäminen työvälineenä, sen hyödyntäminen omassa työssä sekä oman ammatillisen osaamisen kehittäminen. Ymmärrys lähityöstä, siitä mitä se on ja mitä se vaatii, mahdollistaa sen, että omassa työssä rikosseuraamusalalla sitä osaa hyödyntää mahdollisimman hyvin. Oma ammatillinen kehittyminen puolestaan on muutenkin näin uran alussa tärkeää, ja laaja perehtyneisyys aiheeseen vain lisää tietotaitoa ja tuo työhön uusia näkökulmia. Opinnäytetyö ja sen tekeminen tarjoaa mahdollisuuksia integroitua yhä syvemmin alaan, kehittää viestintätaitoja, kykyä lukea ja ymmärtää tieteellistä tekstiä sekä tiedonhankintaa. Opinnäytetyön valmistuminen mahdollistaa myös valmistumisen vuoden 2023 lopussa ja vuoden 2024 keväällä.

3 Opinnäytetyön toimintaympäristö

Suomenlinnan vankila kuuluu valtakunnalliseen Rikosseuraamuslaitokseen ja se sijaitsee Helsingin rikosseuraamuskeskuksessa, jossa Suomenlinnan vankilan lisäksi sijaitsevat Helsingin vankila ja Helsingin yhdyskuntaseuraamustoimisto. Suomenlinnan vankila on Helsingin rikosseuraamuskeskuksen yksiköistä ainoa avolaitos. (Rikosseuraamuskeskukset ja yksiköt 2023; Suomenlinnan vankilan tulo-opas 2020, 3.) Suomenlinnan vankila noudattaa Rikosseuraamuslaitoksen yhteistä tavoitetta eli se pyrkii tarjoamaan sellaista kuntoutusta, joka tukee rikosseuraamusasiakkaan yhteiskuntaan takaisin kiinnittymistä ja rikollisuudesta irrottautumista (Rikosseuraamuslaitos 2022b). Vankilassa noudatetaan ja edetään ennalta laaditun, vangin henkilökohtaisen rangaistusajan suunnitelman mukaan (Suomenlinnan vankilan tulo-opas 2020, 4).

3.1 Rikosseuraamuslaitos

Rikosseuraamuslaitos (Rise) toimii oikeusministeriön alaisuudessa ja se vastaa vankeusrangaistusten sekä yhdyskuntaseuraamusten täytäntöönpanosta ainoana Suomessa (Rikosseuraamuslaitos 2023a). Rikosseuraamuslaitos vastaa siis ehdottoman vankeusrangaistuksen lisäksi nuorisorangaistuksesta, ehdolliseen vankeusrangaistukseen tuomittujen valvonnasta, yhdyskuntapalvelusta, valvontarangaistuksesta, sakon muuntorangaistuksesta, yhdistelmä-rangaistuksen täytäntöönpanosta, ehdonalaiseen vapauteen päässeiden henkilöiden valvonnasta ja tutkintavankeuden toimeenpanosta (Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 221/2022). Ehdoton vankeusrangaistus jaetaan puolestaan vielä tarkemmin määräaikaiseen vankeusrangaistukseen, joka on vähimmillään 14 päivää ja enimmillään 12 vuotta, ja elinkautiseen vankeusrangaistukseen (Tilastokeskus 2023).

Rikosseuraamuslaitoksen toiminnan tavoitteena on tarjota lainmukaista ja turvallista rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanoa. Rangaistusaika suunnitellaan niin, että tuomittu rikoksentekijä voi tuomionsa aikana saada valmiuksia rikoksettomaan elämään. Ajatuksena on, että mikäli tuomittu rangaistuksensa aikana saa mahdollisuuden kehittää elämänhallintaa tukevia asioita, on hänen mahdollisuutensa sijoittua yhteiskuntaan sen täysivaltaisena jäsenenä vapauden koitettua paremmat. (Rikosseuraamuslaitos 2023b.)

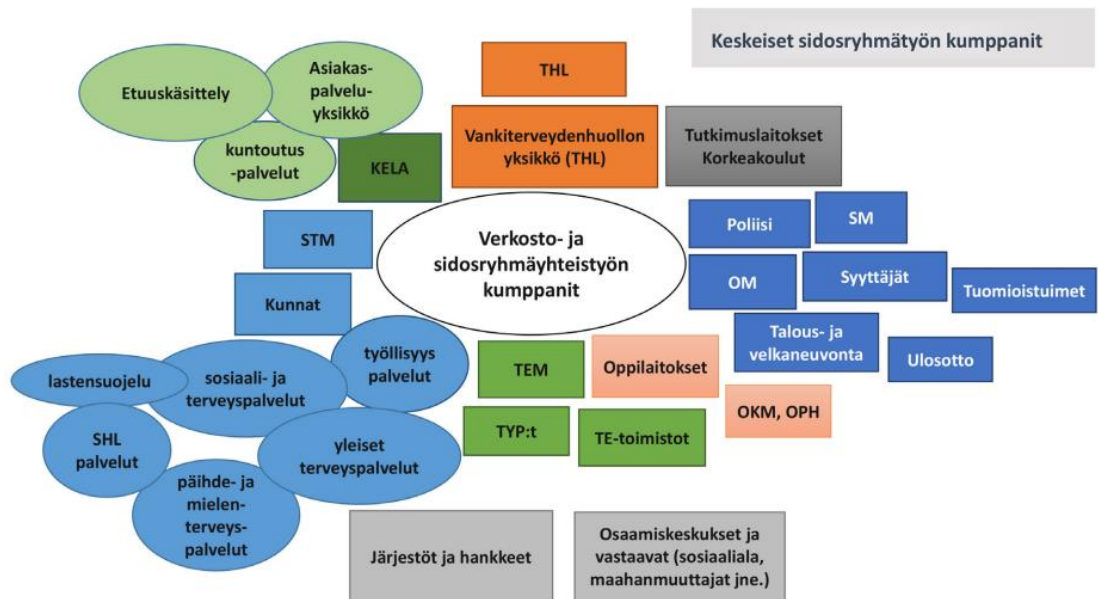
Rikosseuraamusalan koulutuskeskuksessa (RSKK) koulutetaan vankiloiden valvonnan ja ohjauksen tehtäviin pätevyitettäviä henkilöitä, vartijoita. Lisäksi Rikosseuraamusalan koulutuskeskus järjestää alan täydennyskoulutuksia ainoana Suomessa ja pitää näin yllä Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten ammattitaitoa. (Rikosseuraamuslaitos 2022c.) Rikosseuraamusalalle suunniteltavan korkeakoulututkinnon tarjoaa monimuoto-opintoina Vantaan Tikkurilassa sijaitseva Laurea-ammattikorkeakoulu, joka tarjoaa sosionomin ammattikorkeakouluopintoja rikosseuraamusalalle erikoistuen (Laurea 2023). Lisäksi verkkototeutuksena Savonia-ammattikorkeakoulu tarjoaa opintokokonaisuuksia, jotka liittyvät rikosseuraamusalaan (Savonia 2023).

Rikosseuraamuslaitos koki suuren organisaatiomuutoksen vuonna 2022. Organisaatiouudistuksessa luovuttiin muun muassa aikaisemmin käytössä olleista rikosseuraamusalueista ja tilalle tuli valtakunnallinen Rikosseuraamuslaitos, joka koostuu eri vastuualueista. Näitä vastuualueita ovat kehittämisen ja ohjaamisen vastuualue, asiakasprosessien vastuualue, hallinto- ja tukipalveluiden vastuualue sekä operatiivisen toiminnan vastuualue (kuvio 1). Vastuualueet jakautuvat yksiköihin ja rikosseuraamuskeskuksiin ja niillä on omat työtehtävänsä. (Rikosseuraamuslaitos 2022d.)

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen rakenne (Rikosseuraamuslaitos 2023c)

Alalla työskentelee paljon ihmisiä valvontatehtävissä mutta myös kuntoutus- ja sosiaalityön tehtävissä. Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten lisäksi vankiloissa toimii muun muassa psykologeja ja pappeja. (Rikosseuraamuslaitos 2023b.) Näiden lisäksi Rikosseuraamuslaitos toimii jatkuvassa yhteistyössä muiden viranomaisten kanssa, joista esimerkkeinä poliisi, sosiaalialan viranomaiset ja Kansaneläkelaitos. Viranomaisten ohella Rikosseuraamuslaitos tekee vahvaa yhteistyötä kolmannen sektorin, hyvinvointialueiden sekä muiden toimijoiden kanssa (kuviot 2).

Kuvio 2: Rikosseuraamuslaitoksen keskeisiä sidosryhmäkumppaneita (Sidosryhmäyhteistyön linjaukset 2022, 16)

Rikosseuraamuslaitoksen toiminta perustuu sen arvojen mukaiseen toimintaan. Rikosseuraamuslaitokselle tärkeitä arvoja ovat: ihmisarvon kunnioittaminen, usko ihmisen kykyyn muuttua ja kasvaa, turvallisuus sekä oikeudenmukaisuus (Strategiakartta 2022-2025, 2023). Näiden arvojen lisäksi tärkeä periaate on muun muassa normalisuusperiaate, jonka mukaan vankilan olosuhteet tulee järjestää mahdollisimman pitkälti vastaamaan yhteiskunnassa vallitsevia elinoloja (Vankeuslaki 767/2005). Arvot kulkevat käsi kädessä ja ovat näkyvillä myös Rikosseuraamuslaitoksen strategiassa (kuvio 3).

Kuvio 3: Rikosseuraamuslaitoksen strategiset tavoitteet 2024-2027 (Rikosseuraamuslaitos 2023d)

3.2 Suomenlinnan vankila

Suomenlinnan vankilassa on 90 miehille tarkoitettua vankipaikkaa (Rikosseuraamuslaitos 2022e). Avolaitokseen voidaan siirtää määräajaksi tai rangaistuksen loppuajaksi sellaisia vankkeja, joilla avolaitokseen siirtäminen edistää rangaistusajan suunnitelmaa, jotka soveltuvat avolaitoksen edellyttämään toimintaan ja joilla voidaan pitää todennäköisenä sitä, että he noudattavat avolaitoksen järjestystä eivätkä poistu sieltä luvatta tai syyllisty uusiin rikoksiin. Lisäksi avolaitokseen siirrettävän tai sijoitettavan vangin tulee sitoutua olemaan käyttämättä päihdyttäviä aineita. (Vankeuslaki 767/2005.)

Suomenlinnan vankila on alun perin perustettu Suomenlinnan peruskorjaus ja -entisöintitöitä varten ja vankila toimiikin yhteistyössä Suomenlinnan hoitokunnan kanssa (Rikosseuraamuslaitos 2022e). Suomenlinnan vankilassa vangit ovat velvollisia osallistumaan toimintaan, joka voi olla työtoimintaa, koulutusta tai kuntouttavaa toimintaa. Työtoiminta on pääasiassa Suomenlinnan saarien ja Vallisaaren työkohteissa tapahtuvaa toimintaa, mutta mahdollista voi olla myös vankilan ulkopuolella tehtävä työ eli ”siviilityö”, vankilan ulkopuolella suoritettavat opinnot tai muu kuntoutus. (Suomenlinnan vankilan tulo-opas 2020, 14-15.)

Suomenlinnan vankila tarjoaa siis yllä mainitun mukaisesti erilaista velvoittavaa toimintaa. Lisäksi vankilasta on mahdollista käydä poistumisluvilla vankilan ulkopuolella erinäisistä syistä, joiden tarkoituksena on muun muassa tukea rikosseuraamusasiakkaan suhteita vankilan ulkopuolelle ja yhteiskuntaan takaisin kiinnittymistä. Rangaistusajan pituuden perusteella (RP-poistumislupa) poistumisluvulle pääsee enintään kolmeksi vuorokaudeksi kahdessa

kuukaudessa. Poistumisluvulle pääsee, mikäli vangin lomaoikeus on auennut, poistumislupa edistää vangin rangaistusajan suunnitelmaa, poistumisluvan ehtojen noudattamista voidaan pitää todennäköisenä ja vanki sitoutuu päihitteettömyyden valvontaan sekä muuhun valvontaan tarpeen mukaan. Tärkeä syy -poistumisluvulle (TS-poistumislupa) voi päästä, mikäli se on vangin perhe-, työ-, koulutus-, sosiaali-, terveys-, toimeentulo- tai asumistilanteen vuoksi tärkeää. Erittäin tärkeän syyn poistumisluvulle (ETS-poistumislupa) voi päästä, mikäli esimerkiksi vangin lähiomaisen vakava sairastuminen tai hautajaiset sen vaativat. (Suomenlinnan vankilan tulo-opas 2020, 12-14; Vankeuslaki 767/2005.)

Itse vankila ja sen alue koostuu kahdeksasta asuinrakennuksesta, joita kutsutaan tuviksi. Viidessä tuvassa on yhden hengen huoneita ja lopuissa kolmessa tuvassa kahden hengen huoneita. Lisäksi vankila-alueella on virkailijoille tarkoitettu rakennus, jossa työskentelee muun muassa erityisohjaajia ja rikosseuraamusesimiehiä. Vankilan valvomossa puolestaan työskentelee valvontahenkilökunta. Muita vankilan yleisiä rakennuksia on sen ruokala. (Suomenlinnan vankilan tulo-opas 2020, 3-6.)

Vapaa-ajan toimintaa Suomenlinnan vankila tarjoaa esimerkiksi kuntosalin, hengellisen toiminnan, kirjaston ja saunan muodossa. Kuntosali löytyy sisätiloista sekä vankila-alueelta ulkoa. Vankilaa kiertää lenkkipolku, jota voi vankilan aukioloaikojen puitteissa käyttää. (Suomenlinnan vankilan tulo-opas 2020, 12-16.) Kattava vapaa-ajan toiminta tukee vankeuslakia ja siinä olevaa normaalisuusperiaatetta (Vankeuslaki 767/2005).

4 Lähtyö suhteessa yhteiskunnallisiin lähtökohtiin

Rikosseuraamuslaitoksen arvojen mukaan täytöntöönpano tulee suorittaa niin, että se tukee tuomitun yksilöllistä kasvua ja kehitystä. Täytöntöönpanolla tulee lisätä myös tuomitun pyrkimystä rikoksettomaan elämään. Näin ollen lähtyö ja sen kehittäminen ovat Rikosseuraamuslaitoksen strategisia linjauksia. Myös turvallisuus on yksi Rikosseuraamuslaitoksen arvoista. (Rikosseuraamuslaitos 2023d.) Ottaen huomioon lähtyön vaikutukset vankilan turvallisuuteen ja vankien kuntoutukseen, se kumpuaa suoraan Rikosseuraamuslaitoksen arvoista ja strategiasta. Rikosseuraamuslaitoksen strategia tulee taas laista. Laissa Rikosseuraamuslaitoksesta (221/2022) mainitaan Rikosseuraamuslaitoksen tehtävänä olevan Rikosseuraamuslaitoksen tuoksellisuudesta vastaaminen, joka voidaan liittää sen strategiaan ja sen edistämiseen. Myös vankeuslain (767/2005) mukaan vangille tulee tarjota tekemistä, kuten työtä tai kuntoutusta, jonka lisäksi sosiaaliseen kuntoutukseen on tuettava. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjauksissa (2015, 13, 15) toiminnan perustana pidetään rikosseuraamusasiakkaan tuntemusta, henkilökunnan vuorovaikutteista toimintaa sekä läsnäoloa rikosseuraamusasiakkaiden kanssa. Lähtyö ja sen kehittäminen tulee siis laista, Rikosseuraamuslaitoksen strategiasta sekä linjauksista.

Lähityön ajankohtaisuus ja tärkeys on esillä tarkemmin esimerkiksi eri rikosseuraamuskeskusten laatimissa tilinpäätös- ja toimintakertomuksissa, jotka ohjaavat toimintaa tarkemmin. Vuonna 2019 laaditun tilinpäätöksen ja toimintakertomuksen mukaan silloinen lähityön mallin mukainen työskentely on otettu käyttöön jokaisessa yksikössä ja jokaisella rikosseuraamusalueella tulisi olla lähityön kehittämistä ja kokonaiskoordinoinnista vastaava virkamies. Lisäksi tulisi olla lähityön mallin mukaan yksiköissä lähityön ohjausryhmät. (Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2019, 2020, 7-8.) Vuosille 2022-2025 laadituista tulostavoitteista voidaan huomata lähityön tärkeys, sillä yhtenä tavoitteena on ”tehdä tavoitteellista ja vuorovaikutuksellista lähityötä” (Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2022, 2023, 45).

Tulosohjausmittareista käy ilmi, että valtakunnallisesti esimerkiksi vuonna 2021 henkilötyövuosiin suhteutettuna lähityötä tai tukitoimintoja tekeviä oli 80,4 % henkilöstöstä. Tuleville vuosille 2024-2026 tavoitteeksi on asetettu 80 %. (Oikeusministeriön ja Rikosseuraamuslaitoksen tulossopimus 2023-2026, 2022.) Tavoitteen voidaan ajatella liittyvän siis enemmän lähityön laadun kehittämiseen kuin määrän lisäämiseen.

Esimerkiksi Helsingin rikosseuraamuskeskuksen toimeenpanosuunnitelmasta, jossa on laadittu keskeiset tavoitteet vuosille 2023-2026, käy ilmi lähityön merkitys. Suunnitelman ensimmäisenä tavoitteena on asiakastyön laadun kehittäminen. Lisäksi tavoite on jaettu keinoihin, joista yhtenä keinona asiakastyön laadun kehittämiseen on kehittää ja lisätä vuorovaikutuksellista lähityötä ja esihenkilöiden antamaa tukea sen kehittämiseen. (Helsingin rikosseuraamuskeskuksen toimeenpanosuunnitelma; keskeiset tavoitteet vuosille 2023-2026, 2023.)

5 Teoreettinen viitekehys

Tässä luvussa on opinnäytetyön teoreettinen viitekehys. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys koostuu muun muassa kuntouttavasta työotteesta Rikosseuraamuslaitoksessa, jonka yhteydessä mainitaan Rikosseuraamuslaitoksessa toteutettava ohjelmatyö. Myös sosiaalinen kuntoutus mainitaan omana kappaleenaan. Osa teoreettista viitekehystä ovat vankien ja vartijoiden välinen vuorovaikutus ja lähityö sekä dynaaminen turvallisuus. Luvun lopussa on lisäksi vielä esiteltynä tutkimuksia teoreettisen viitekehysten tueksi, joissa vankilan henkilökunnan ja vankien vuorovaikutusta ja lähityötä on tutkittu.

5.1 Kuntouttava työote Rikosseuraamuslaitoksessa

Kuntoutus Rikosseuraamuslaitoksessa on sen keskeinen tavoite ja sitä toteutetaan lähtökohteisesti kuntouttavan työotteen avulla. Kuntoutuksen tarkoituksena on tukea rikosseuraamusasiakkaita rikollisuudesta irrottautumisessa ja siinä, että nämä asiakkaat integroituisivat uudestaan yhteiskuntaan. (Rikosseuraamuslaitos 2022b.) Rikosseuraamuslaitos toteuttaa

kuntoutusta päihdekuntoutuksena, ohjelmatyön merkeissä sekä sosiaalisella kuntoutuksella (Rikosseuraamuslaitos 2023e).

Ohjelmatyöllä tarkoitetaan rakenteellisesti jäseneltyä kognitiivis-behavioristista eli ajattelun ja käyttäytymiseen vaikuttavaa työskentelyä. Ohjelmatyö jaetaan yleisohjelmiin, motiivointiohjelmiin, rikosperusteisiin ohjelmiin sekä päihdekuntoutuksen tavoin toimiviin ryhmämuotoisiin ohjelmiin. Yleisohjelmien tarkoituksena on pyrkiä vaikuttamaan yleisesti rikolliseen käyttäytymiseen, ja motiivointiohjelmilla puolestaan pyritään motivoimaan muutokseen eli rikoksettomuuteen ja/tai päihhteettömyyteen. Tiettyyn rikostyyppiin syyllistyneille henkilöille on tarkoitettu rikosperusteiset ohjelmat ja päihdekuntoutusohjelmat on tarkoitettu eriaisteisesta päihdeongelmasta kärsiville henkilöille. (Rikosseuraamuslaitos 2022f.)

Sosiaalinen kuntoutus on vähemmän strukturoitua ja sillä ei ensisijaisesti pyritä vaikuttamaan uusintarikollisuuteen, vaan toiminnan pääasiallisena tarkoituksena on lisätä vangin sosiaalisia ja arkielämän taitoja (Rikosseuraamuslaitos 2023e; Tyni 2015, 17-18). Kuntoutusmuodoista haluamme mainita sosiaalisen kuntoutuksen erikseen, sillä puhutaan tärkeästä aiheesta. Uuden, vuonna 2023 julkaistun laajan vankien terveys ja hyvinvointitutkimuksen mukaan vankien osallisuuden kokemus muuta aikuisväestöä kohtaan oli selkeästi heikompaa. Osallisuus objektiivisesti mitattavien resurssien lisäksi liittyy myös kokemukselliseen hyvinvointiin. Tähän liittyy siis myös sosiaalisten suhteiden vastavuoroisuus eli kokemus kuulluksi tulemisesta, yhteenkuuluvuudesta, yhdessä tekemisestä ja itselleen mieluisaan joukkoon liittymisestä ja kuulumisesta. (Leemann, Isola & Rautanen 2023, 195, 201.)

5.2 Vankien ja vartijoiden välinen vuorovaikutus ja lähityö

Opetushallitus (2023) määrittelee vuorovaikutuksella tarkoitettavan taitoa ja kykyä tulla toimeen muiden ihmisten kanssa. Vuorovaikutus on dialoginen kohtaaminen ja siihen linkitty esimerkiksi yhteisymmärryksen rakentaminen, ymmärrys erilaisiin ajattelutappoihin ja luottamus (Mönkkönen, Leinonen, Arajärvi, Hovatta, Tusa & Salokangas 2019, 47). Vuorovaikutus luo ja mahdollistaa vangin kuntoutumisen, vapautteen valmistumisen sekä järjestyksen ja turvallisuuden vankiloissa (Rikosseuraamuslaitos 2020).

Vankien ja vartijoiden välinen vuorovaikutus vankiloissa on tärkeää, sillä vankiloissa psykososiaalisen työn ytimenä on vangin ja työntekijän kohtaaminen, joka perustuu juuri vuorovaikutukseen. Yhteiskunnallisia vaikutuksia ajatellen vuorovaikutuksella on selkeitä vaikutuksia, sillä vuorovaikutuksella voidaan ehkäistä ja korjata syrjäytymistä. Syy siihen, miksi nostamme syrjäytymisnäkökulman esille, on se, että rikostaustaiset henkilöt ovat useimmiten yhteiskunnan heikoimmassa asemassa olevia syrjäytyneitä ihmisiä. (Granfelt 2010, 29, 131-132.)

Vangin ja vartijan välisessä vuorovaikutuksessa huomioitavaa on se, että vangeilla luottamus toisiin ihmisiin on muuta väestöä vähäisempää. Vartijan ja vangin välistä luottamusta voidaan

5.3 Dynaaminen turvallisuus

Vuorovaikutukseen liittyy vahvasti työmenetelmistä yksi; dynaaminen turvallisuus vankiloissa. Dynaamisella turvallisuudella tarkoitetaan lähestymistapaa, jonka tavoitteena on turvallisuuden vahvistaminen vankilan henkilökunnan ja vankien vuorovaikutuksen avulla. Dynaamisessa turvallisuudessa kyse on ennen kaikkea oikeanlaisista vuorovaikutustavoista ja -suhteista. (Trainers' Manual on Dynamic Security 2018, 17.) Dynaamisen turvallisuuden tärkeimpiä elementtejä on vuorovaikutuksen luonnollisuus (Handbook on Dynamic Security and Prison Intelligence 2015, 31). Dynaamisella turvallisuudella ei tarkoiteta ystävystymistä vankien kanssa, vaan henkilöstön puolelta ammatillista ja asianmukaista vankien kanssa asiointia. Dynaamiseen turvallisuuteen liittyviä vuorovaikutustilanteita pitää muokata ja sopeuttaa vankiloiden luonteeseen nähden. (Trainers' Manual on Dynamic Security 2018, 17.)

Dynaaminen turvallisuus muun muassa ennaltaehkäisee vaaratilanteita ja häiriöitä vankien ja henkilökunnan välisen viestinnän ansiosta. Dynaaminen turvallisuus saa aikaan sellaisia vuorovaikutussuhteita vankilan henkilökunnan ja vankien välillä, joiden avulla päästään lähemmäs vankeja. Läheisempi työskentely vankien kanssa takaa sen, että vankilassa tapahtuvat asiat havaitaan paremmin. Henkilökunnan parempi vankituntemus antaa henkilökunnalle mahdollisuuden ennakointiin, parempaan varautumiseen ja tätä myötä tehokkaampaan reagoimiseen vankilassa tapahtuviin uhkaaviin tilanteisiin. Lisäksi myös dynaamiseksi turvallisuudeksi lukeutuu toiminta, jolla tarjotaan vangeille rakentavaa ja kehittävää tekemistä. (Trainers' Manual on Dynamic Security 2018, 17-18, 20; Handbook on Dynamic Security and Prison Intelligence 2015, 29, 31.)

Tarkoituksena on, että vangin ja vartijan välistä vuorovaikutussuhdetta tasapainotetaan muun muassa vankien ymmärtämisellä ja myötätunnon osoittamisella (Trainers' Manual on Dynamic Security 2018, 19). Vuorovaikutustaitojen ja ammatillisuuden lisäksi dynaaminen turvallisuus vaatii vankilan sosiaalisen ilmapiirin ymmärtämistä, viestintätaitoja, taitoa jakaa tietoa henkilökunnan kesken ja kykyä ymmärtää vangin henkilökohtaista tilannetta. Myös henkilökunnan itsevarmuudella ja luottavaisuudella on vaikutusta onnistuneeseen dynaamiseen turvallisuuteen, sillä luottavainen ja itsevarma henkilökunnan jäsen osaa ja pyrkii ratkaisemaan epävakaita tilanteita heti niiden synnyttyä, eikä näin pahinta mahdollista konfliktia pääse välttämättä edes tapahtumaan. (Handbook on Dynamic Security and Prison Intelligence 2015, 30, 32.)

5.4 Lähityö tutkimuksien valossa

Tähän opinnäytetyön lukuun olemme koonneet tutkimuksia lähityöstä. Tutkimuksia on sekä kansallisia että kansainvälisiä. Tutkimukset pohjautuvat yleisemmin vuorovaikutukseen vankilan henkilökunnan ja vankien välillä sekä tarkemmin lähityöhön. Tutkimuspohja antaa lisää ymmärrystä lähityön merkitykselle.

5.4.1 Suomalaiset tutkimukset

Suomessa lähityöhön liittyvät tutkimukset ovat syntyneet pitkälti Rikosseuraamuslaitoksen ammatillisen kehittämisen kautta. Lähityötä on tutkittu ja kehitetty Rikosseuraamuslaitoksessa muun muassa hankkeiden avulla. Syy, miksi lähityö on niin isossa roolissa Rikosseuraamuslaitoksen kehittämisessä, on se, että se kumpuaa Rikosseuraamuslaitoksen strategisista linjauksista. (Ylisassi ym. 2016.)

Uusin tähän opinnäytetyöhön sopiva tutkimus on Heidi Kajanderin tutkimus, jossa tutkitaan muun muassa henkilökunnan suhtautumista entistä vuorovaikutuksellisempaan työtoteutukseen vankien kanssa. Tutkimuksessa käsitellään interaktiivisen työn toteuttamisen dilemmaa Suomen vankiloissa tehtävän työn osalta. Tutkimuskysymykset ovat: “miten vankilavirkailijat suhtautuvat vuorovaikutteiseen työn lähestymistavan toteutukseen, mitkä tekijät mahdollisesti estävät vankilavirkailijoita integroimasta vuorovaikutteisen työn lähestymistapaa työtehtäviinsä ja miten Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiokulttuuri tukee vuorovaikutteisen työn toteuttamista”. (Kajander 2018, 19.)

Tutkimukseen osallistuneista lähes kaikki olivat samaa mieltä siitä, että vartijan tehtävä on turvallisuudesta huolehtiminen, mutta keinot ja näkemykset siihen vaihtelivat henkilökunnan välillä. Lähes kaikki tutkimukseen osallistuneet olivat samaa mieltä myös siitä, että vankila on muuttuva paikka, ja tällä hetkellä sitä eniten muuttavat yhä haastavimmat vangit ja vartijoiden työnkuvan uudistukset. Muutoksiin liittyvää puhetta ja joustavuutta henkilökunnan osalta kuvattiin seuraavanlaisesti: esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksesta organisaationa oltiin sitä mieltä, että viestintä on heikkoa ja toiminta sisäänpäin kääntynyttä. Myös päätösten teon kiiressä ja siitä johtuva henkilökunnan kokema paine olivat virkamiesten esiin tuomia ongelmia - koettiin, että muutoksiin ei osallisteta sitä henkilökuntaa, jota muutos koskee. (Kajander 2018, 26, 28-29.)

Vuorovaikutteista työtä vastustavat vartijat perustelivat kantaansa sillä, että heitä pohdituttaa vankilaturvallisuus heidän järjestäessään kuntouttavaa ohjelmaa vangeille. Osa vartijoista koki olevansa jo tarpeeksi vuorovaikutteisessa suhteessa vankien kanssa, kun taas osa vartijoista oli sitä mieltä, ettei halunnutkaan olla enempää tekemisissä vankien kanssa. Vartijat empivät ammatillista osaamistaan kuntouttavan kanssakäymisen osalta. Toisaalta tutkimus toi esiin virkailijoiden ajatuksia siitä, ettei voimavarojen käyttäminen kaikkien vankien kuntouttamiseen olisi kannattavaa. (Kajander 2018, 32-33, 35.)

Vuorovaikutteista työtä kannattavat vartijat kertoivat jo parhaansa mukaan toteuttavansa valvonnallisen sekä samalla kuntouttavan työn mallia. Tällaiset vartijat toteuttavat normaalin turvallisuuslähtöisen työn lisäämällä siihen vuorovaikutusta vankien kanssa. Tällä toimintatavalla pääsee lähemmäs vankeja ja voi saada tärkeää, turvallisuuden näkökulmasta arvokasta tietoa. Heidän mukaansa vuorovaikutteisella turvallisuus lisääntyy, mutta työ on myös

rennompaa ja mielekkäämpää sekä heidän ammattimaisuutensa tulee paremmin esille. (Kajander 2018, 40-44.)

”Toimivat lähityökäytännöt” on yksi Rikosseuraamuslaitoksen hankkeista, joka on toteutettu lähityön kehittämistä varten. Hanke on toteutettu kokonaisuudessaan vuosien 2013-2015 aikana. Hankkeessa ja sen pohjalta laaditussa raportissa paneuduttiin siihen, mitä lähityö on sekä siihen, millä tavoilla aktivoivaa lähityötä voisi kehittää niin paikallisesti vankiloissa kuin koko Rikosseuraamuslaitoksessa. (Ylisassi ym. 2016.)

Hankkeen tarkoituksena oli kehittää toimivia ja tarkoituksenmukaisia lähityökäytäntöjä valvonta- ja ohjaushenkilöstölle vankiloihin. Käytäntöjen avulla vuorovaikutuksellista, uusintariikollisuutta vähentävää lähityötä kehitettäisiin. Lisäksi hankkeen tavoitteena oli työntekijöiden työn sujuvuuden ja mielekkyyden sekä sitä kautta työntekijöiden osaamisen ja toimijuuden vahvistaminen työn kehittämisen kautta. (Ylisassi ym. 2016, 19.) Hanke sai osakseen tukea siitä näkökulmasta, että töiden ja työmenetelmien uudistus ja muutos saa usein aikaan vanhoista työmenetelmistä luopumisen, vaikka työmenetelmät olisivatkin hyviksi koettuja. Uudistamiseen liittyy kehittyminen, mutta varjopuolena usein kuitenkin törmätään siihen, että uudistukset kuormittavat työntekijöitä ja aiheuttavat näin erinäisiä häiriöitä. (Ylisassi ym. 2016, 19 Launiksen & Pihlajan 2005; Mäkitalon & Launiksen 2007; Seppäsen & Kolin 2010 mukaan.)

Hankkeen alussa tutustuttiin työntekijöiden näkökulmasta lähityökäytäntöihin. Tähän osaan osallistui kahdeksan vankilaa. Esille nousseita asioita olivat esimerkiksi vankien aktivoimisen tärkeys ja työntekijöiden työote lähityötä tehdessä. Lähityö nähtiin työntekijöiden näkökulmasta myös haasteena ja sitä kritisoitiin. Osa hankkeeseen osallistuvista ajatteli, että lähityö lisää työn määrää tai ettei se sovellu valvontahenkilökunnan käyttöön, sillä lähityö työmenetelmänä sijoittuu valvonnan perustyön rajamaille. (Ylisassi ym. 2016, 103-104, 116.)

Tämän jälkeen järjestettiin kolmessa vankilassa viiden tapaamiskerran työpajatyöskentelyä, joissa kuvattiin sen hetkistä lähityötä, siinä onnistumisia ja siihen liittyviä häiriötilanteita. Lisäksi tarkemmin keskityttiin myös työhön liittyvään kehityspolkuun, lähityön kehittämistarpeiden tunnistamiseen ja uusien lähityömenetelmien ideointiin ja kokeiluun. Työpajatyöskentelyn välissä oli vajaa puolen vuoden kokeiluvaihe, jonka aikana ideoituja kehittämiskokeiluja lähdettiin eri vankiloissa testaamaan. Viimeisessä tapaamisessa arvioitiin kokeiluja tuoreeltaan sekä suunniteltiin jatkokehittelyä ja sitä, kuinka lopullinen käyttöönotto toteutetaan. (Ylisassi ym. 2016, 19, 50, 57.)

Alkuhaastatteluissa työntekijät eivät tuoneet ilmi erityistä tarvetta kehittää lähityötä. Tämä osaltaan johtui siitä, että haastatteluissa ilmeni epärointiä ja ristiriitaisia käsityksiä lähityöstä. Sen sijaan lähityö nähtiin turvallisuutta ja sujuvuutta edistävänä. Konkreettiset ongelmat työntekijöiden mielestä liittyivät muun muassa päivittäisen työn sujuvuuteen,

yhteistyöhön ja resursseihin. Valvontahenkilökunta tunnisti myös sellin ulkopuolisen ajan tärkeyden ennen kaikkea oman työnsä sujuvuuden näkökulmasta. Lähityön laaja käsitys teki termin määrittelystä ongelmallisen. Kehitystarpeen tunnistamisesta edettiin siis kehittämideoihin työpajatyöskentelyn muodossa ja tunnistettiin erilaisia kehitysjännitteitä, joita poistamalla lähityöstä saataisiin entistä tuloksellisempaa. Ensimmäinen kehityskohta oli se, ettei suljetuissa vankiloissa ole tarpeeksi mahdollisuuksia monipuoliseen kuntoutukseen ja vangin aktivointiin. Toinen kehitysjännite tunnistettiin myös, ja se liittyi edellä mainittuun jännitteeseen. Toisen jännitteen mukaan kuntoutuspuoli ja valvontapuoli eivät näe työtä yhteisenä, vaan valvonta ja kuntoutus eritellään helposti toisistaan, eikä näin työn tavoite ole yhdenmukainen. Kehittämideoista syntyi kokeiluja, joita levitettiin yhä useampiin vankiloihin. Näitä olivat esimerkiksi kirjaamiskäytäntöjen kehittäminen sekä vangin tulo-oppaan ja perehdytyslomakkeen käyttöönotto. (Ylisassi ym. 2016, 105, 117-120.)

Toinen suomalainen Rikosseuraamuslaitoksen hanke, jossa lähityötä kehitettiin, on nimeltään ARTO-hanke, joka toteutettiin vuosina 2018-2020. Kyseinen hanke oli jatkoa edellä mainitulle Toimivat lähityökäytännöt -hankkeelle. Hankkeessa pyrittiin kehittämään myös sähköistä asiointia, mutta tässä opinnäytetyössä hankkeeseen keskitytään vain lähityön näkökulmasta. Hankkeen lähityön osuus toteutettiin Kylmäkosken vankilassa. (Ylisassi ym. 2021, 14.)

Hankkeen tavoitteena oli saada tietoa siitä, mitä hyötyjä eri kokeiluista on ollut ja niiden leviämismahdollisuuksista. Toisena tavoitteena oli testata eri osallistavien kehitysmenetelmien, erityisesti Kokeilut käyttöön -menetelmän soveltuvuutta tällä alalla. Kolmantena tavoitteena oli selvittää, millaista kehittämisjohtajuutta työntekijöillä kokeiluissa ja osallistavassa kehittämisessä syntyy. (Ylisassi ym. 2021.)

Hankkeen tarkoituksena oli arvioida lähityökokeiluja, joita esimerkiksi Toimivat lähityökäytännöt -hanke synnytti, mutta myös toisen hankkeen synnyttämiä kokeiluja. Tämän toisen *Lähityöhankkeen* tavoitteena on ollut lisätä vankien sellin ulkopuolista aikaa ja osallistumista toimintoihin erityisesti suljetuissa vankiloissa. Tästä *Lähityöhankkeesta* ei kuitenkaan ole julkaistu julkista raporttia. Tässä ARTO-hankkeessa muun muassa uudistettiin vankien osastoille perehdyttämistä, jonka todettiin edistävän vankilassa tapahtuvaa lähityötä. Hanke toteutettiin yhteistyössä Työterveyslaitoksen sekä kansainvälisen CO-LAB-konsortion kanssa, joka on Euroopan unionin ja Rikosseuraamuslaitoksen rahoittama. (Ylisassi ym. 2021, 14-15, 23.)

Jotta hanke saatiin polkaistua käyntiin, vankilassa suunniteltiin aluksi kokeilu. Lähityön osalta järjestettiin suunnittelutyöpajat, joissa lähdettiin suunnittelemaan lähityön kehittämistä. Lähityön kehittämisessä keskityttiin vankilaan tuloon ja vankilassaolon alkuaikoihin kehityskartan avulla. Suunnitelmatyöpajoissa saatiin eriteltyä sen hetkisen lähityön haasteet ja vahvuudet. Vahvuuksia olivat vankien kanssa käytävä vuorovaikutus ja keskustelukulttuuri, kun taas haasteina nähtiin vankien moniongelmaisuus ja entistä painokkaampi toiminnan suuntaaminen

kohti vapautumista. Tarkoituksena oli eritellä niitä keinoja, joilla lähityötä saataisiin lisättyä. Lähtökohtaisesti lähityötä pidettiin jo hyvänä, mutta yhdeksi tärkeimmistä keinoista nostettiin laadukas ja tasa-arvoinen perehdytys. Esille nousi lisäksi lähityön toteuttamisen kirjaaminen ja esille tuominen. Kirjaamiseen ja perehdytykseen liittyville lähityön kehittämisen keinoille asetettiin tavoitteet ja laadittiin ohjeistus käytännön toteuttamiseen. Tutkimuksen tekijät laativat tekijöille seurantalomakkeet, joiden avulla kokeilusta laadittiin muistiinpanoja. Myös vankien mielipiteitä kokeilusta kerättiin. (Ylisassi ym. 2021, 65-71, 73-84.)

Kokeilusta laadittiin yhteenveto, jonka pääpointteja erityisesti lähityön näkökulmasta oli muun muassa se, että uudentapaista perehdytystä nähtiin tarpeellisena jatkaa. Kirjaamiseen liittyviin käytänteisiin koettiin, että tarvitaan lisää yhtenäisiä linjoja. (Ylisassi ym. 2021, 88.)

Hankkeessa tutkittiin myös siis työntekijöiden kehittämistoimijuutta, eli sitä toimijuutta, joka ilmenee silloin, kun työntekijöiden kanssa yhdessä pyritään ratkaisemaan yhteisössä ilmeneviä ongelmia (Ylisassi ym. 2021, 94 Haapasaaren & Kerosuon 2015 mukaan). Arviointityöpajoissa kehittämistoimijuus ilmeni työntekijöillä pääosin ideointina ja kyseenalaistamisena. Ideoivalla kehittämistoimijuudella tarkoitetaan tässä yhteydessä sitä, että ollaan avoimia uudenlaisille, tulevaisuuteen suuntautuville ratkaisuille. Vastakohtaisesti vastustamista esiintyi pieni määrä sekä pieni määrä tekoihin sitoutumista. Kehittämistoimijuutta oli tärkeä arvioida, sillä osana hanketta arvioitiin, että uudenlaiset lähityön kokeilut vaikuttavat myös työtehtäviin ja niiden muuttumiseen. (Ylisassi ym. 2021, 100-101, 105.)

5.4.2 Kansainvälinen tutkimus

Kansainvälisellä tasolla vankien ja vartijoiden välisestä vuorovaikutuksesta tutkimuksen on tehnyt esimerkiksi Alison Liebling reilu kymmenen vuotta sitten. Lieblingin tutkimus on laadittu vankilassa työskentelevien työstä ja siitä, mitä se vaatii. Tutkimus peilautuu vankilassa työskentelevien virkamiesten vuorovaikutukseen suhteessa vankilaturvallisuuteen. Erityisesti käydään läpi sitä, millaisessa roolissa virkamiehen keskustelutaidot vankien kanssa ovat. Vankilassa työskennellessä luodaan vuorovaikutussuhteita, joita viimekädessä auktoriteetin ja vallan kautta ohjailaan. (Liebling 2011, 484-485.)

Tutkimuksessa jaetaan turvallisuus kahteen termiin: reagoititurvallisuuteen (eng. reassurance safety) ja suhteelliseen turvallisuuteen (eng. relational safety). Suhteellisessa turvallisuudessa muun muassa jonkintasoinen luottamus ja lähestyttävyyys saavutetaan. Suhteellisen turvallisuuden näkökulmasta vankilan kiistoihin ja tappeluihin puututaan ensisijaisesti sanallisesti. Lisäksi suhteellisessa turvallisuudessa korostuu huumori ja keskusteleminen. (Liebling 2011, 485, 494.)

Suhteellisen turvallisuuden elementit mukailevat lähityön elementtejä. Tutkimuksen tuloksena todetaan, että vankien ja vartijoiden välisen työn perustana voidaan pitää

ammattitaitoa ja laillisia käytäntöjä. Henkilökunnan ja vangin väliseen suhteeseen liittyy uhkakuvia ja siksi oikeanlaiseen ammatilliseen vuorovaikutukseen tulee kiinnittää huomiota. Suhteet vankien ja vartijoiden välillä voivat olla liian läheisiä, rajattomia tai niistä voi puuttua ammatillinen etäisyys. (Liebling 2011, 496.)

Toinen kansainvälisellä tasolla tehty tutkimus on Sarah Taitin tekemä. Vuonna 2011 julkaisussa tutkimusraportissa Tait kirjoittaa vankien ja vartijoiden välisen suhteen kinkkisyydestä. Millä tasolla vangin ja vartijan vuorovaikutuksen vankiloissa kuuluu olla? Millaista hoitoa ja huolehtimista vanginvartija vankilassa antaa ja millaisia ajatuksia se vartijoissa herättää? (Tait 2011, 440-441.)

Taitin tavoitteena oli laatia ensimmäinen systemaattinen tutkimus siitä, miten vankilassa vartijat käytännössä toteuttavat työtään ”hoidollisesta” näkökulmasta. Tiedetään, että vartijoilla ja vangeilla on vankilassa yhteisiä tavoitteita, kuten järjestyksen ylläpitäminen sekä turvallinen ja vakaa ympäristö. Tutkimuksessa käy kuitenkin ilmi, ettei kaikille vartijoille ole selvää, millaista hoitoa ja tukea vangeille tulisi antaa. Useiden aikaisempien tutkimusten kohteena on ollut muun muassa vartijan osoittaman tuen merkitys esimerkiksi itseensä vahingoittaneiden vankien kohdalla. (Tait 2011, 441.)

Tutkimus toteutettiin kahdessa vankilassa, jotka keskenään ovat hyvin erilaisia vankiloita. Tutkimuksessa haastateltiin vartijoita, joilla oli pääasiallisena työnä vankien valvonta. Vartijat otettiin tarkoituksella hyvin erilaisista taustoista. Vartijoita haastateltiin, ja vartijoita pyydettiin esimerkiksi kertomaan työhistoriastaan sekä siitä, millaisia näkemyksiä heillä on vankilassa tapahtuvaan ”hoitoon”. Vartijoiden ohella haastatteluihin osallistui jonkin verran vankeja ja johtohenkilöitä. (Tait 2011, 441-442.)

Haastattelut analysoitiin, ja lopputuloksena saatiin viisi erilaista vartijatyyppiä: *todellinen välittäjä* (eng. true carer), *rajoitettu välittäjä* (eng. limited carer), *vanhanaikainen* (eng. old school), *ristiriitainen* (eng. conflicted) ja *vahingoittunut* (eng. damaged). Tutkimuksessa selvisi, että jokainen vartijatyyppi tulkitsee hoitamisen vähän omalla tavallaan ja työskentelee omalle tyypilleen luonteenomaisella tavalla. Osa vartijoista saattoi kuulua useampaan tyyppiin ja toimia usean erilaisen tyyppin mukaisesti. Oma persoona, työkokemus ja työympäristö vaikuttavat myös siihen, miten vankilassa ”huolehtiminen” tulkitaan ja miten se vangeille näyttää. (Tait 2011, 442, 449, 951.)

Tutkimuksessa puolestaan vangit kuvailivat vartijoiden osoittaman huolenpidon olevan esimerkiksi ymmärtämistä ja kuuntelemista. Lisäksi se miellettiin sosiaaliseksi ja kunnioittavaksi vuorovaikutukseksi vartijoiden ja vankien välillä. Tutkimuksessa listattiin kuitenkin selkeitä syitä sille, miksi vuorovaikutus ei kaikkialla toiminut toivotulla tavalla. Näitä syitä olivat muun muassa ammattitaidottomuus erilaisia vankien ongelmia kohtaan sekä rakenteelliset syyt, kuten isot osastot ja vankimäärät. (Tait 2011, 449, 452.)

Professori Ben Crewe on julkaissut artikkelin, jossa hän tutkii Englannin ja Walesin vankiloiden vankien ja vartijoiden välistä suhdetta. Ennen kaikkea vankien ja vartijoiden välinen vuorovaikutus on tarkastelussa. Vankien ja vartijoiden välinen suhde on ollut murroksessa jo vuosikymmenien ajan ja sen nähdään jopa parantuneen vuosien aikana. Tutkimuksien mukaan vangit eivät näe vartijoita enää täysin vihollisina, vaan vartijat koetaan jopa helposti lähestyttäviksi. (Crewe 2011, 456.)

Vangin ja vartijan välisestä vuorovaikutuksesta on pyritty kitkemään käskytyks ja pakottaminen, ja kohtaamisessa on pyritty luomaan positiivisia vuorovaikutuskokemuksia vartijoiden kanssa. Tällaisen toimintatavan (eng. soft power) on huomattu kannustavan vankeja asianmukaiseen käyttäytymiseen. Vangit ovat ymmärtäneet, että mikäli käytös ei ole asiallista, otetaan vankilassa käyttöön niin sanottu *hard power*, jossa vangeilla ei ole enää mahdollisuutta neuvotella, vaan vankilalle ominaiset käskyt ja rangaistukset otetaan taas käyttöön. (Crewe 2011, 456-457.)

Vartijoiden ja vankien väliseen uudenlaiseen vuorovaikutussuhteeseen liittyy etuja. Vuorovaikutuksellisen suhteen ansiosta vankien on mahdollista saada rangaistusajalleen positiivisia merkintöjä, ja vapautta ajatellen hyvät suhteet henkilöstöön ovat eduksi. Vankilan henkilökunta hyötyy vuorovaikutuksellisista suhteista muun muassa dynaamisen turvallisuuden lisääntyessä. (Crewe 2011, 457.)

Tämä vankien ja vartijoiden välisen vuorovaikutussuhteen murros ei ole vaatinut vain vankeja muuttumaan virkamiesmyönteisimmiksi. Myös vartijoiden on täytynyt sitoutua läheisempään suhteeseen vankien kanssa, jotta he ovat päässeet lähemmäs vankeja. Näin he ovat päässeet tarkastelemaan ja havainnoimaan vankien vankilassaoloa lähempää ja dynaamisen turvallisuuden lisääntyminen on mahdollistunut. Tämä murros on herättänyt paljon kysymyksiä ja epävarmuutta aikoinaan vangeissa, mutta vain pieni osa vangeista on täysin tätä uudenlaista vuorovaikutuksellista suhdetta vastaan. (Crewe 2011, 457-459.)

6 Opinnäytetyön toteutus

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena kehittämistyönä, mikä tässä tapauksessa tarkoitti sitä, että opinnäytetyöllä pyrittiin ratkaisemaan työelämässä ilmenevä ongelma ja laatimaan sitä varten konkreettinen tuotos. Tämän opinnäytetyön tuotoksena syntyi sivun mittainen ohje liittyen vartijoiden lähityön toteuttamiseen. Mukana ohjeessa on myös jo voimassa olevia käytäntöjä, ja tarkoitus onkin, että ohjeessa on koottuna voimassa olevien käytäntöjen lisäksi uudet käytännöt. Ohje on tämän opinnäytetyön liitteenä (liite 3).

Ohje toteutettiin kirjallisessa muodossa. Ohje tulee koko Suomenlinnan vankilan henkilökunnan saataville, kun vankilan johto on hyväksynyt sen soveltuvin osin käyttöönsä. Ajatuksena

on, että ohje tulee olemaan vankilahenkilökunnan saatavilla Tiimeri-tila-palvelussa, joka on Valtion tieto- ja viestintätekniikkakeskuksen yhteistyöpalvelu ja jota Suomenlinnan vankilassa muutenkin yleisesti käytetään (Valtori 2017).

Tätä opinnäytetyötä varten haastateltiin työntekijöitä, jotta aiheeseen saatiin syvyyttä työntekijöiden teorianäytetyksen pohjalta. Toiveena oli myös saada mahdollisimman realistisia eli aidosti toteutettavissa olevia kehittämissuhteita aiheeseen liittyen. Haastattelujen ohella hyödynsimme havainnointia menetelmänä.

6.1 Kehittämisen tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää vartijoiden toteuttamaa lähityötä Suomenlinnan vankilassa ja laatia sitä varten ohje. Tavoitteena oli, että opinnäytetyön myötä löytyy ne ratkaisut, joiden avulla lähityötä konkreettisesti kehitetään ja toisaalta myös lisätään kyseisessä henkilöstöryhmässä. Ajatus opinnäytetyön aiheesta syntyi työelämän tarpeesta sekä omasta kiinnostuksestamme aiheeseen. Lähityö ja sen kehittäminen on pitkään ollut koko Rikosseuraamuslaitoksen organisaatiossa, ei ainoastaan Suomenlinnan vankilassa, pinnalla oleva aihe.

Opinnäytetyön aiheen on tarkoitus olla ajankohtainen, ja toiminnallisen opinnäytetyön myötä luodun tuotoksen on oltava hyödyllinen eli aidosti opinnäytetyön toimeksiantajan hyödynnettävissä oleva teos. Omalla opinnäytetyöllämme pyrimme vastaamaan näihin kriteereihin. Toiminnallisen opinnäytetyön kehittämistyönä luotiin ohje siihen, miten vartijat lähityötä jatkossa käytännössä tekisivät.

Päällimmäinen kysymys, johon tässä opinnäytetyössä etsittiin vastausta oli, että miten vartijoiden tekemää lähityötä voidaan kehittää Suomenlinnan vankilassa. Toisaalta opinnäytetyössä pohdittiin myös, mitkä ovat lähityön kehittämisen esteet tai haasteet. Opinnäytetyötä varten haastatelluilta henkilöiltä tiedusteltiin myös, mitä lähityön kehittäminen heidän näkömyksensä mukaan vaatii. Haastatteluiden yhteydessä ilmeni vastauksia siihenkin kysymykseen, millaisia henkilökohtaisia ominaisuuksia ja valmiuksia lähityötä tekevällä vartijalla tulisi olla.

6.2 Opinnäytetyön prosessikuvaus

Alun alkaen opinnäytetyöprosessi lähti liikkeelle siitä, että me opinnäytetyön tekijät päätimme tehdä työn yhdessä. Opinnäytetyöpari löytyi helposti meidän molempien siihen aikaan työskennellessämme samassa työpaikassa, Suomenlinnan vankilassa. Pohdimme erilaisia aiheideoita työllemme, mutta lopulta toukokuussa 2023 selkeytyi ajatus opinnäytetyön aiheesta.

Realistisen aikataulun laadinta on tärkeä osa opinnäytetyöprosessia. Aikaa vievät niin lähde- materiaaliin perehtyminen, haastattelut, muistiinpanojen kirjaaminen kuin itse

kirjoittaminen. (Hakala 2022, 64-65.) Ohjaajalta on myös pyydettävä säännöllisesti välipalautetta omasta työstä, ja korjauksille on jätettävä riittävästi aikaa. Merkittävänä opinnäytetyöprosessin vaiheena voidaankin pitää valmiin työn viimeistelyä aivan loppuun (Hakala 2022, 67).

Suomenlinnan vankilan johto hyväksyi opinnäytetyön aiheen sähköpostitse 22.5.2023. Opinnäytetyön ohjaajalla aiheanalyysi hyväksyttiin sähköpostitse 7.6.2023. Opinnäytetyön suunnitelman työstäminen alkoi 26.6.2023, ja suunnitelmavaihe tehtiin loppuun syyskuun aikana. Suunnitelma piti sisällään opinnäytetyön alustavan otsikon, johdannon, toimintaympäristön eli Suomenlinnan vankilan sekä Rikosseuraamuslaitoksen organisaation esittelyn, tietoperustan ja opinnäytetyön toteutuksesta kirjoittamisen. Valmiista suunnitelmasta pyydettiin palautetta opinnäytetyön ohjaajalta syyskuussa, ja lisäksi syyskuulle ajoittui opinnäytetyösopimuksen allekirjoittaminen opinnäytetyön tekijöiden, Suomenlinnan vankilan johdon sekä opinnäytetyön ohjaajan kesken.

Lokakuun alkupuolella valmis opinnäytetyösuunnitelma esitettiin suunnitelmaseminaarissa ja oponoitiin toisen opiskelijan opinnäytetyösuunnitelma. Lokakuun alussa myös valittiin haastateltavat ja oltiin heihin yhteydessä. Lokakuussa toteutettiin Suomenlinnan vankilan työntekijöiden haastattelut sekä haastatteluiden sisällön ylös kirjoittaminen, analysointi ja raportointi. Marraskuun alussa kirjasimme ylös omat havaintomme Suomenlinnan vankilassa tapahtuneista lähityötilanteista. Tässä vaiheessa raportoimme havainnot myös opinnäytetyöhön. Marraskuun aikana kirjoitettiin opinnäytetyön johtopäätökset ja pohdinta -osuudet, laadittiin alustava versio kehittämistyönä syntyneestä ohjeesta lähityöhön liittyen sekä pyydettiin ohjeesta palautetta.

Joulukuulle jätettiin aikaa opinnäytetyöhön tehtäville korjauksille ja työn viimeistelylle. Opinnäytetyö hyväksyttiin opinnäytetyön ohjaajalla, työ esitettiin arvioivassa seminaarissa ja oponoitiin toisen opiskelijan opinnäytetyö. Opinnäytetyöprosessiin kuuluu osaltaan myös kypsyysnäyte, jonka opiskelijat tekevät itsenäisesti eivätkä enää yhdessä parityönä. Kypsyysnäytteen teko ja koko opinnäytetyöprosessin valmistuminen ajoittui joulukuun 2023 puoleen väliin.

Tavoitteena on, että mahdollisimman pian opinnäytetyön valmistumisen jälkeen Suomenlinnan vankilassa otetaan konkreettisesti käyttöön keinot vartijoiden tekemän lähityön toteuttamiseksi sen pohjalta, millainen ohje kehittämistyönä tässä opinnäytetyössä laadittiin. Ohjeen sisältö koskee vartijoiden toteuttamaa lähityötä Suomenlinnan vankilassa. Käytännössä ohje on valmis käyttöön otettavaksi joulukuun 2023 lopulta lähtien.

6.3 Aineistonkeruumenetelmät ja analysointi

Opinnäytetyössä aineistonkeruumenetelminä käytettiin puolistrukturoitua haastattelua sekä meidän, opinnäytetyön tekijöiden, omaa havainnointia. Toisin kuin strukturoitu haastattelu, puolistrukturoitu haastattelu antaa tilaa vapaalle keskustelulle valmiiksi määriteltyjen haastattelukysymysten ohella, eikä puolistrukturoidussa haastattelussa ole valmiita vastausvaihtoehtoja. Toisaalta osa valmiiksi laadituista kysymyksistä voidaan jättää pois, jos vastaus kysymykseen saadaan jo edellisen kysymyksen yhteydessä. (Jyväskylän yliopiston Koppa 2021.)

Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina, jotta haastattelutilanteissa pysyttiin lähityöteeman ympärillä mutta toisaalta annettiin haastateltaville tilaa ja mahdollisuus esittää omia ajatuksia valmiin haastattelurungon ulkopuolelta (Jyväskylän yliopiston Koppa 2021). Opinnäytetyössä on siis hyödynnetty laadullista tutkimusasennetta ja toteutettu työntekijöiden näkökulmiin pohjautuva tuotos, kuten Vilka & Airaksinen (2003, 63) teoksessaan Toiminnallinen opinnäytetyö kuvailevat. Haastattelut järjestettiin yksilöhaastatteluina, jotta jokainen haastateltava sai henkilökohtaisesti ilmaista oman mielipiteensä eivätkä haastateltavat tunnistaisi toisiaan vastaustensa perusteella.

Haastattelut toteutettiin siten, että toinen opinnäytetyön tekijöistä suoritti neljä haastattelua ja toinen opinnäytetyön tekijöistä toiset neljä haastattelua. Tarkoituksena oli tuoda esiin suurimmaksi osaksi vartijoiden näkökulmia aiheeseen, koska mahdolliset työnkuvaan tehtävät muutokset koskettavat juuri kyseistä henkilöstöryhmää. Kuitenkin myös muiden henkilöstöryhmien jäseniä haastateltiin. Haastattelut äänitettiin omia matkapuhelimiamme käyttäen, minkä jälkeen haastatteluiden olennainen sisältö kirjoitettiin ylös sähköisesti Word-tiedostoon, yhdistettiin yhdeksi kokonaisuudeksi ja raportoitiin itse opinnäytetyöhön. Lopuksi äänitteet sekä muistiinpanot hävitettiin asianmukaisesti.

Toisena menetelmänä, eli työntekijöiden haastattelujen lisäksi, opinnäytetyöprosessissa hyödynnettiin kirjoittajien omaa havainnointia työpaikalla. Havainnot kirjattiin myös ylös sähköisesti omaan Word-tiedostoonsa. Havainnoinnilla tarkoitetaan kohteen tarkkailua suunnitelmallisesti niin, että tarkkailusta laaditaan muistiinpanoja. Havainnointi ainoana aineistonkeruumenetelmänä saattaa olla ongelmallinen, mutta se sopii hyvin tukemaan muita aineistonkeruumenetelmiä. Tässä opinnäytetyössä hyödynnettiin osallistuvaa havainnointia, jolloin havainnoitsijana oleva opinnäytetyön tekijä on osa yhteisöä mutta pyrkii välttelemään siihen vaikuttamista. (Salmi 2023a; Salmi 2023b.)

Meillä opinnäytetyön tekijöillä on kokemusta vartijana työskentelystä Suomenlinnan vankilassa, joten molemmilla nousi esiin omia kehittämisajatuksia vartijoiden toteuttamaan lähi-työhön. Havainnot täydentävät haastatteluissa ilmenneitä näkemyksiä. Toisaalta olimme kaksoisroolissa toimiessamme sekä tutkijoina että tutkimuskohteeseen osallistujina. Tällaisessa tilanteessa objektiivisuus voi helposti kärsiä. Kyseisen kaksoisroolin huomioimista työssämme

pohdimme opinnäytetyön luvussa 10.2, Kehittämistoiminnan eettisyys ja luotettavuus. Haastatteluiden, omien havaintojemme sekä teoreettisen tiedon pohjalta luotiin kokonaiskuva siitä, miten lähityötä voisi Suomenlinnan vankilassa vartijoiden osalta kehittää ja lisätä sekä koottiin ohje lähityöstä Suomenlinnan vankilan henkilökunnalle.

Miten käsitelimme aineistoa? Aineistoksi käsitetään haastatteluaineisto sekä meidän, opinnäytetyön tekijöiden, kirjaamat omat havainnot. Teoria-aineistosta puolestaan käytännössä poimimme ja raportoimme ne asiat, jotka opinnäytetyön aiheen kannalta olivat merkityksellisiä huomioida ja mainita.

Jokaisen kahdeksan haastateltavan vastaukset kirjattiin ylös sähköisesti. Molemmat opinnäytetyön tekijät kirjasivat omien haastateltaviensa vastaukset omille tietokoneilleen, minkä jälkeen vastaukset koottiin yhdeksi kokonaisuudeksi itse opinnäytetyöhön. Tarkastelimme erityisesti, mitkä asiat toistuivat useissa haastatteluissa, eli mitä asioita haastateltavat toivat huomattavan paljon esiin.

Vastausten kirjoittaminen ylös sanatarkasti, toisin sanoen litterointi, ei tässä toiminnallisessa opinnäytetyössä ollut välttämätöntä, koska suuntaa antavat vastaukset olivat riittäviä aiheen kannalta. Sen sijaan tutkimustyyppisessä opinnäytetyössä litterointi tulisi tehdä. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 63-64.) Jo indikaatiivisten vastausten myötä saatiin käsitys vartijoiden toteuttaman lähityön tilanteesta tällä hetkellä Suomenlinnan vankilassa. Haastatteluissa käytiin myös aiheesta vapaata keskustelua, josta sitten poimittiin ylös haastateltavien ajatuksia nimenomaan lähityöstä, sen toteutumisesta ja kehittämisestä.

Havaintojen osalta toimittiin niin, että Suomenlinnan vankilassa tapahtuvista lähityötilanteista kirjoitettiin sähköisiä muistiinpanoja ja me opinnäytetyön tekijät keskenämme vaihdoimme ajatuksia näistä tilanteista. Havainnointiin liittyen tietoa jaettiin lähes viikoittain, ja havainnot koottiin yhteiseksi tiedostoksi. Kun koitti aika alkaa koota opinnäytetyötä, kootut havainnot otettiin esiin ja raportoitiin opinnäytetyöhön.

6.4 Arviointisuunnitelma

Kun olimme luoneet alustavan ohjeen vartijoiden tekemän lähityön kehittämiseen Suomenlinnan vankilassa, pyysimme kolmelta haastatteluun osallistuneelta henkilöltä palautetta ohjeesta. Lisäksi pyysimme palautetta kahdelta ulkopuoliselta henkilöltä, jotka eivät olleet osallistuneet haastatteluihin aikaisemmin. Tarkoituksena oli löytää ulkopuoliset palautteen antajat Rikosseuraamuslaitoksen sisältä, mutta toisesta yksiköstä. Tässä me opinnäytetyön tekijät hyödynsimme alan ammatillisia verkostoja.

Haastattelun ulkopuolisten henkilöiden palautteella on oma painoarvonsa, sillä ulkopuoliset henkilöt tarkastelevat työtä erilaisesta näkökulmasta. Mikäli olisimme pyytäneet palautetta

vain niiltä henkilöiltä, jotka osallistuivat haastatteluihin, olisi palautteesta voinut puuttua kriitikki (Jämsä & Manninen 2000, 80). Palautteen tarkoituksena oli varmistua siitä, että lähityön mallin ohje on kieleltään selkeä ja ymmärrettävä sekä kieliasultaan moitteeton. Tarkoituksena on, että kuka tahansa ulkopuolinen henkilö ohjeen luettuaan osaa toimia sen mukaisesti. Tämän vuoksi ulkopuolisilta, ei Suomenlinnan vankilassa työskenteleviltä henkilöiltä, oli tärkeä pyytää palautetta.

Toiminnallisen opinnäytetyön onnistumista arvioidaan myös sen jälkeen, kun kehittämistyönä luotu ohje vartijoiden tekemään lähityöhön on ollut konkreettisesti käytössä Suomenlinnan vankilassa jonkin aikaa. Tämä tarkoittaa sitä, että opinnäytetyön valmistuttua joulukuun 2023 loppuun mennessä ohje voidaan ottaa vankilassa soveltuvien osien käyttöön ja vartijan työnkuvaan voidaan tehdä tarvittavat muutokset siltä osin, kuin lähityötä on tarpeen lisätä ja kehittää. Kehittämistyönä luodun ohjeen onnistumista voisi siis käytännössä arvioida Suomenlinnan vankilassa arviolta aikaisintaan kesällä 2024.

Arviointiin toivottiin osallistettavan koko Suomenlinnan vankilan henkilökunnan, jotta kuullaan näkemyksiä siitä, mikä vartijoiden lähityön kehittämisessä on ollut onnistunutta ja miltä osin olisi puolestaan kehiteltävä uusia keinoja lähityön toteuttamiseen. Erityisesti vankilan johdon näkemys kehittämistyön onnistumisesta on erittäin tärkeä, koska johto tekee lopullisen päätöksen vartijan työnkuvaan tehtävistä mahdollisista muutoksista.

6.5 Opinnäytetyön eettisyys ja luotettavuus

Viskari (2009, 108) korostaa teoksessaan kirjoittajan rehellisyyttä sekä eettisten ratkaisujen tärkeyttä. Myös Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) mainitsee rehellisyyden hyvän tieteellisen käytännön pohjaksi, viitaten eurooppalaiseen tutkimuseettiseen ohjeistukseen. Lisäksi kyseisiin käytäntöihin Tutkimuseettinen neuvottelukunta on listannut luotettavuuden, kunnioituksen sekä vastuullisuuden. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023, 11.) Edellä mainittuja käytäntöjä on noudatettava kaiken tieteellisen tutkimuksen, myös opinnäytetyön, toteutuksessa.

Opinnäytetyön eettisyyteen kuuluu se, että noudatetaan annettuja ohjeistuksia, lähteet merkitään asianmukaisesti ja työtä varten anotaan tarvittavat luvat sekä suostumukset. Tämän opinnäytetyön aiheeseen ja kehittämistyön toteutukseen saatiin sähköpostitse hyväksyntä Laurea-ammattikorkeakoulun opinnäytetyön ohjaajalta sekä Suomenlinnan vankilan yksikönpäälliköltä. Opinnäytetyön ohjaajan ja Suomenlinnan vankilan johdon kanssa allekirjoitettiin opinnäytetyösopimus.

Haastateltavilta pyydettiin kirjallisesti suostumusta haastatteluun, ja haastatteluun osallistuminen oli täysin vapaaehtoista (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023, 13). Haastateltavilla oli halutessaan oikeus olla vastaamatta

kysymyksiin. Opinnäytetyössä huolehdittiin haastateltavien anonymiteetin säilyvyydestä, eli käytännössä haastateltaviin ei viitattu nimillä tai muilla henkilökohtaisilla tiedoilla tässä opinnäytetyössä lainkaan, ja asiasta kerrottiin haastateltaville. Henkilötietojen esille tuominen ei tässä opinnäytetyössä ollut tarpeen, ja näin ollen huolehdittiin myös siitä, ettei haastateltavia tunnisteta heidän vastaustensa perusteella. Haastateltavien yhteystiedoista tarvitsimme työ sähköpostiosoitteen sekä puhelinnumeron, eikä yhteystietoja käytetty muuhun tarkoitukseen kuin yhteydenpitoon haastatteluihin liittyen. Oikeus henkilötietojen suojaan perustuu Euroopan parlamentin ja neuvoston asetukseen (679/2016), jonka mukaan henkilötietojen suoja kuuluu jokaisen ihmisen perusoikeuksiin.

Opinnäytetyöprosessissa tärkeää oli meidän, opinnäytetyön tekijöiden, sekä haastateltavien terveydestä ja turvallisuudesta huolehtiminen sekä kehittämistehtävään liittyvän materiaalin asianmukainen käsittely (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023, 13). Prosessissa pidettiin huoli siitä, ettei materiaalia päätynyt ulkopuolisten tietoon ja että materiaali asianmukaisesti poistettiin, kun opinnäytetyö oli valmis ja hyväksytty. Haastatteluiden äänitteet poistettiin matkapuhelimistamme, ja kirjatut muistiinpanot hävitettiin tuhottavan paperin mukana. Eettisesti kestävään opinnäytetyöhön ei kuulu vilppi, jonka Tutkimuseettinen neuvottelukunta jakaa sepittämiseen, vääristelyyn ja plagiointiin. Välinpitämättömyys hyvästä tieteellisestä käytännöstä luetaan myös kyseisen käytännön vastaiseen toimintaan. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023, 15-17.)

7 Opinnäytetyön aineisto

Tässä luvussa käydään läpi opinnäytetyön kehittämistyön aineisto. Aineisto muodostui Suomalaisen vankilan henkilökunnan haastatteluista ja opinnäytetyön tekijöiden havainnoista. Haastattelut toteutettiin puolistrukturoituna, joten haastatteluissa oli kysymysten välillä hiekan liikkumatilaa. Jokaiselta haastateltavalta ei kysytty jokaista kysymystä tai ainakaan muotoilu ei välttämättä ollut aina sama. Tämän vuoksi suoranaista tilastointia haastattelujen pohjalta tulleista ajatuksista on vaikeaa tehdä. Toisaalta haastatteluista voitiin kuitenkin erotella niitä vastauksia ja aiheita, joita kaikki tai lähes kaikki haastateltavat antoivat. Tässä luvussa tuodaan ilmi vastauksia, joita lähes jokainen haastateltava toi ilmi ja sellaisia vastauksia, joita vain osa haastateltavista toi ilmi.

Aineiston toinen osa koostui opinnäytetyön tekijöiden havainnoista, joita opinnäytetyön teko aikana tehtiin. Tarkemmin ilmaistuna kyseessä on osallistava havainnointi. Osallistavalla havainnoinnilla tarkoitetaan sitä, että havainnoitsija ei vaikuta havainnoitavaan tilanteeseen, mutta on osa havainnoitavaa tilannetta (Salmi 2023a; Salmi 2023b).

Käytännössä tämä tarkoitti sitä, että kun kesällä 2023 varmistui opinnäytetyön toteutustapa, sillä hetkellä Suomenlinnan vankilassa työskentelevä opinnäytetyön tekijä alkoi laatia muistiinpanoja sellaisista tilanteista, jotka hän itse koki lähityötilanteiksi. Tämä saatiin onnistumaan senkin puolesta hyvin, että kesän 2023 aikana valmistui opinnäytetyön teoreettinen viitekehys, joka tarjosi meille opinnäytetyön tekijöille hyvää tietoa lähityöstä ja mahdollisti sen havainnoinnin. Havainnointiin liittyvät muistiinpanot työntekijä jakoi toiselle opinnäytetyön tekijälle, joka opinnäytetyön tekohetkellä työskenteli toisessa yksikössä. Havainnointiin osallistui sillä hetkellä toisessa yksikössä työskentelevä opinnäytetyön tekijä myös niin, että hän kysyi ja kyseenalaisti erilaisia päivittäisiä tilanteita, joita tämä toinen opinnäytetyön tekijä sitten tarkkaili Suomenlinnan vankilassa työskennellessään. Tässä hyödynnettiin siis sitä, että molemmat opinnäytetyön tekijät työskentelivät tai olivat työskennelleet Suomenlinnan vankilassa, ja tietoisuutta Suomenlinnan vankilan arjesta ja toiminnasta sen myötä oli.

Havainnointiin liittyen tietoa jaettiin lähes viikoittain ja ne koottiin yhteiseksi tiedostoksi. Kun tuli aika alkaa koota opinnäytetyötä, kootut havainnot otettiin esiin ja niistä alettiin muodostaa tämän luvun mukaista sisältöä. Havainnoinnin aiheita mainitaksemme olivat aiheita esimerkiksi työmaakerrokset sekä niiden määrä ja laatu. Lisäksi keskityttiin vankien vapaa-ajan toimintaan ja sen lisäämiseen sekä laatuun. Opinnäytetyön tekoaikana vangeille tarjottiin muun muassa viikoittaista jalkapalloa, koripalloa ja pitsalauantai, jolloin jokaisella vangilla oli mahdollisuus tilata vankilalle omakustanteinen pizza. Täysin yleisellä tasolla havainnoitiin Suomenlinnan vankilan valvomossa ja alueella vartijoiden ja vankien välisiä vuoro-vaikutustilanteita.

7.1 Työntekijöiden haastattelut

Haastattelimme opinnäytetyötä varten Suomenlinnan vankilan johtoa, rikosseuraamusesimiehiä sekä vartijoita. Vankilan johdosta haastattelimme yhtä henkilöä, ja rikosseuraamusesimiehistä haastateltavaksi valikoitui kaksi henkilöä. Haastatelluista vartijoista osa on ollut alalla jo pitkään ja osa sen sijaan on uudempia alalla.

Työntekijöistä neljä haastateltiin paikan päällä Suomenlinnan vankilassa ja yksi haastateltiin kasvotusten muualla. Loput kolme työntekijää haastateltiin etäyhteyksin Teamsin välityksellä. Aikaa yhteen haastatteluun varattiin aina tunnin verran, mutta käytännössä yhteen haastatteluun aikaa kului noin 20 minuuttia. Työntekijöitä haastateltiin aikavälillä 17.10.-6.11.2023.

Opinnäytetyön liitteenä ovat etukäteen laaditut teemahaastattelukysymykset (liite 1). Koska haastateltavat sekä työpaikka, Suomenlinnan vankila, olivat tuttuja haastateltaville ja haastattelut toteutettiin puolistrukturoidusti, antoi se tilaa myös vapaalle keskustelulle haastattelujen aikana. Tämän myötä haastatteluista nousi esiin myös asioita, jotka eivät olisi ilmenneet vain valmiisiin kysymyksiin vastaamalla. Osa haastateltavista esimerkiksi mainitsi ominaisuuksia, joita lähityötä tekevältä vartijalta vaaditaan.

7.1.1 Lähityö haastatteluiden perusteella

Haastateltavat kuvailivat lähityön olevan vuorovaikutuksellista työtä vankien kanssa. Haastateltavien mukaan lähityötä tapahtuu päivittäisissä arkisissa kohtaamisissa. Tällaisia tilanteita ovat niin vankien neuvominen, perehdyttäminen kuin tarkastuskierrokset vankien asuintuvissa tai työmailla. Haastateltavat pitivät tärkeinä keskusteluja sekä luottamussuhteen muodostamista vankien kanssa, läsnäoloa ja vankien kuuntelemista. Lähityöllä ei haastateltavien mukaan siis tarkoiteta vankien kanssa ”kaveeraamista”, vaan luonnollista ja kunnioittavaa toisen ihmisen kohtaamista.

”Termi on hankala, koska se ärsyttää osaa vartijoita. Luullaan termin perusteella, että pitää ruveta liian läheiseen kanssakäymiseen vangin kanssa, vaikka fakta on se, että lähityö on vartijan perustyötä. Vartija on lähimpänä vankia täällä vankilassa, joten ei voi vältellä tätä lähityötä, se on olennainen osa.” H7

Lähityön hyödyt haastateltavat jakoivat kuntoutukselliseen työhön sekä turvallisuuden liittyviin näkökulmiin. Laitosturvallisuuden näkökulmasta haastatteluissa tuotiin esiin näkemyksiä, joiden mukaan vankituntemus luo turvallisuutta, sillä vain tuntemalla vangit voi huomata käyttäytymisessä tapahtuvat muutokset, esimerkiksi onko vanki aggressiivinen tai päihtynyt tai onko vangin terveydentilassa tapahtunut jonkinlaisia muutoksia. Lähityötä toteuttamalla tiedetään, missä vangit liikkuvat ja voidaan ennakoida erilaisia tilanteita, kuten onko konflikti syntymässä. Vaikka lähtökohtaisesti lähityön nähtiin vaikuttavan yksilöllisesti, luo se myös koko vankiyhteisössä rennompaa ilmapiiriä. Etenkin turvallisuusnäkökulmasta lähityö lisää haastateltavien mukaan sitä tuntemusta, millaisia suhteita vangeilla keskenään on toisiinsa ja millaisena ryhmänä esimerkiksi yhden tuvan vangit keskenään toimivat.

Lähityötä toteuttava vartija voidaan nähdä helposti lähestyttävänä ja vangin virkamiesvastaisuus voi vähentyä, haastateltavat totesivat. Vartijan voidaan myös nähdä itse toimivan hyvänä esimerkkinä siitä, miten vuorovaikutustilanteita hoidetaan. Jokainen ihminen kuitenkin haluaa tulla kohdatuksi.

”Vankien taustat ovat mitä ovat, joten koen, että työntekijänä sinun tulisi antaa esimerkkiä siitä, kuinka tulisi käyttäytyä. Terve esimerkki, kuinka kohdata ja kuinka kanssa käydään ihmisten kanssa, kuinka asioita selvitetään ja kuinka riitatilanteissa käyttäydytään asiallisesti eikä huudeta. Kasvatuksellinen näkökulma.” H4

Lähityön nähtiin edesauttavan sitä, että vanki etenee rangaistusajan suunnitelman tavoitteissaan ja kohti rikoksettomuutta sekä saa oikeanlaisia ohjeita vankilan henkilökunnalta sen sijaan, että ohjeet tulisivat toisilta vangeilta.

”Hyvällä lähityöllä pyritään vankilakulttuuria karistelemaan pois, jotta vankien välinen vaikutus toisiinsa vähenisi. Sitä kautta vangit saavat oikeita ohjeita oikeine perusteluineen ja osaavat toimia oikein. Moni vanki sanottaa, etteivät he uutena vankilaan tullessaan tiedä, miten heidän tulisi olla ja käyttäytyä, että mitkä ovat säännöt, ja se voi olla stressaavaa. Vankeuden aloitus on monelle stressaava kokemus kaiken kaikkiaan. Hyvällä lähityöllä pystytään toimintamme epäselvyydet kitkemään, mikä toivottavasti helpottaa vankia tuomion suorittamisessa ja parantaa psyykkistä hyvinvointia.” H2

Haastateltavat sanoivat lähityön vaativan ennen kaikkea työntekijöiden halukkuutta ja motivaatiota sen toteuttamiseen. Lähityötä tekevän vartijan on myös kyettävä vetämään rajoja ja omattava hyvät sosiaaliset taidot erään haastateltavan sanoin. Esimerkiksi kyky asettua toisen asemaan nimettiin yhdeksi ominaisuudeksi, jota lähityötä toteuttavalta vartijalta vaaditaan.

”Kykyä kuunnella, asettua toisen asemaan, kykyä joustaa, tehdä kompromisseja. En tarkoita lainsäädäntöä tai muuten kiveen hakattuja asioita, vaan enemmän asioita, joissa voidaan joustaa, koska niitäkin on vankilassa.” H7

Lisäksi mainittiin, että vartijan on oltava oma itsensä ja vartijan oman elämän on oltava kunnossa. Haastatteluissa nostettiin esiin myös resurssit, eli päivävuoroissa tulisi olla riittävä määrä vartijoita, jotta lähityötä voisi toteuttaa enemmän. Haastateltavien mukaan lähityö vaatii vartijalta Rikosseuraamuslaitoksen arvojen mukaan työskentelyä, kuten sitä, että uskoo ihmisen mahdollisuuksiin muuttua ja kasvaa.

”Kun vanki otetaan vastaan ihmisenä, se varmasti lisää itsetuntoa ja saa tuntemaan, että häntä arvostetaan. Rikosseuraamuslaitoksen arvoihin kuuluu usko henkilön muutokseen, niin luotetaan siihen, että vanki voi muuttua ja annetaan sille mahdollisuus.” H1

Eräs haastateltava toi esiin näkemyksen, jonka mukaan vartijan on tiedettävä, mihin työllä ylipäänsä tähdätään, eli miten vankia esimerkiksi valmennetaan rikoksettomaan elämään. Toisaalta haastateltavan mukaan vangin itse tulee olla halukas muutokseen. Haastateltavan sanoin, jos vanki ei ole vuorovaikutuksessa yhtään vastaanottavainen, lähityö on toivotonta.

7.1.2 Lähityömenetelmät Suomenlinnan vankilassa

Haastateltavat listasivat useita menetelmiä, joilla vartijat toteuttavat lähityötä Suomenlinnan vankilassa. Jokainen haastateltava tavalla tai toisella ilmaisi, että kaikki vartijoiden ja vankien kohtaaminen vuorovaikutuksellisesti on lähityötä. Lähityö on vankien ohjausta, heidän kanssaan juttelemista sekä kuuntelemista. Saatavuus nousi haastatteluissa esille: lähityötä on se, että vartijat ovat tarpeen tullen vankien saatavissa. Yksi vartijoista kertoi tekevänsä ohjelmatyötä vangeille, jonka hän mieltää myös lähityöksi.

”Joka ikinen tilanne, kun kohtaa vangin, on potentiaalinen lähityötilanne.” H6

Haastatteluissa korostui vankien ohjeistaminen ja neuvonta. Tällaisia tilanteita ovat esimerkiksi ne, kun vanki tulee kysymään apua tietokoneen käytössä tai poistumislupahakemuksen täyttämässä. Ohjaus ja neuvonta voi tapahtua jalkautuessa vankilan alueelle tai Suomenlinnan saarille, mutta sitä nähtiin tapahtuvan myös vankilan valvomossa. Vankilan valvomo nähtiin luonnollisena paikkana lähityön toteuttamiseen, sillä valvomosta vangit tietävät löytävänä vartijat. Lisäksi vankilan valvomon kautta ilmoitetaan työtöimintään aamuisin. Myös poistumisluvulle ja muille luvulle lähdetään vankilan valvomossa ilmoittautumisen kautta.

Ohjaukseen ja neuvontaan liittyy myös perehdytys. Suomenlinnan vankilaan tullessa vanki perehdytetään laitoksen toimintaan perehdytyslomakkeen avulla. Nämä tilanteet nähtiin haastateltavien mukaan hyvinä lähityön tilanteina, sillä perehdytyksessä käydään laajasti läpi Suomenlinnan vankilan käytäntöjä. Usein tällöin vangeilla on kysyttävää tai kommentoitavaa.

Muita konkreettisia lähityön toteuttamisen keinoja ovat esimerkiksi ilta- ja aamuvahvuustarkastukset, jolloin tupiin ja muutenkin vankilan alueelle jalkaudutaan. Lisäksi lähityönä nähtiin työpisteillä tapahtuvat vierailut ympäri Suomenlinnan saaria, joilla työnjohtajien johtamat avolaitostyöt pääsääntöisesti tapahtuvat. Työpisteillä vierailuilla on siis paitsi turvallisuusnäkökulmasta, myös lähityön kannalta merkitystä haastateltavien mielestä.

7.1.3 Lähityön kehittäminen Suomenlinnan vankilassa

Suomenlinnan vankilassa lähityön kehittäminen nähtiin haastattelujen perusteella mahdollisena. Haastatteluissa kävi ilmi erilaisia keinoja siihen, millaista lähityö voisi tulevaisuudessa olla. Samassa keskustelussa nousi esille myös niitä asioita, joita lähityön kehitys haastateltavien mielestä vaatii.

Ensinnäkin lähityön kannalta merkityksellisenä pidettiin sitä, paljonko vartijat näyttävät vangeille päivän aikana. Vaikka aivan vasta Suomenlinnan vankilassa otettiin iltatarkastusten lisäksi käyttöön aamutarkastukset, edelleen tuvissa ja vankilan alueella suorassa vuorovaikutuksessa vankien kanssa saisi olla enemmän. Tämä vaatii ennen kaikkea tarpeeksi henkilökuntaa työvuoroihin.

Erityisesti lähityön kehittämisestä puhuttaessa korostuivat kaksi asiaa; vastuutupamalli ja erilaiset toiminnat ja niiden lisääminen. Vastuutupamalli nähtiin hyvänä lähityön lisäämisen keinona. Mikäli tietyt vartijat ottavat tietynlaista vetovastuuta 90 vangin sijasta vain murtoosaan esimerkiksi tuvalliseen vankeja, lähityötä saadaan lisättyä ja kehitettyä. Vastuutuvittain vartijat voisivat ohjata esimerkiksi tuvan siisteyden suhteen yhä enemmän ja samalla järjestää yhteisiä tempauksia, kuten joulusiivousta. Tällöin vankituntemus ja vuorovaikutus vankien kanssa paranisi vartijoiden osalta ennestään, kun se sisällytettäisiin osaksi normaalia työpäivää. Se olisi jokapäiväistä, harkitumpaa ja tehokkaampaa. Vastuutupien lisäksi vartijoiden työssä nähtiin kehittämisen tarvetta myös yleisesti vastuualueiden kehittämisen osalta.

Toinen asia, joka mainittiin lähes jokaisessa haastattelussa, oli vankien aktiviteettien lisääminen erityisesti niin, että myös vartijat osallistuvat aktiviteetteihin. Esiin nousivat urheilulajit, joissa kuitenkin fyysisyys on minimissään vankilan luonteen mukaisesti. Vartijat voisivat yhteisesti pelata vankien kanssa vaikkapa sulkapalloa tai pingistä. Tällaista aktiivista toimimista voisi toteuttaa esimerkiksi vartijaparina tai niin, että jostain tietystä vartijasta nimitettäisiin vankien liikunnanohjaaja, joka vastaisi toiminnan lisäämisestä. Toisaalta liikunnallisten aktiviteettien ohella esimerkiksi kokkikurssit tai yksittäiset tempaukset vangeille vartijoiden järjestämänä lisääisivät ja parantaisivat haastateltavien mukaan lähityötä.

Tällaisen vartijoiden vastuutupien ja vastuualueiden sekä vapaa-ajan toiminnan kehittämisen nähdään vaativan kuitenkin paljon. Erityisesti resurssit henkilökunnan suhteen tulee olla kunnossa. Jotta vartijat innostuisivat tällaisista toimintamalleista, vaatisi se johdolta motivointia sekä selkeitä suunnitelmia ja toimintaohjeita. Vartijoiden osallistaminen suunnitteluvaiheessa esimerkiksi kehittämispäivien merkeissä nähdään hyödyllisenä.

Yksi haastateltava toi sellaisen ajatuksen ilmi, että lähityön vaikutukset voivat näkyä vasta pidemmän ajan päästä. Lähityön kautta muodostuva luottamussuhde vangin ja vartijan välille syntyy pitkän ajan kuluessa. Toki tämä on kiinni myös yksilöistä, sillä kaikki ihmiset eivät aina tule kaikkien kanssa toimeen puhumattakaan siitä, että heidän välilleen syntyisi luottamuksellinen side.

Kuten yllä todettiin, haastateltavien mielestä lähityö sanana on vaikea. Termiä pidettiin jopa ”peikkona” ja sanonta ”pyörän uudelleen keksiminen” liitettiin tähän. Haastateltavien mielestä Rikosseuraamuslaitos on tuonut lähityön ja sen kehittämisen jopa väärällä tavalla julki. Lähtökohta on kuitenkin se, ettei lähityö itsessään ole uusi asia, vaan sitä on tehty ennenkin ja se on vartijoiden aivan tavallinen työväline muiden joukossa. Tarve on siis tuoda asia mielekkäämpänä ja houkuttelevampana, normaalina työmenetelmänä, vartijoiden tietoon.

Perehdytyksen tehostamista myös uusien vartijoiden kohdalla ja lisäksi tarvittavaa koulutusta ja opastusta jo ennestään tutuille vartijoille pidettiin tärkeänä. Haastateluista nousi esiin myös ajatus siitä, että uuden sukupolven vartijoille lähityö on todennäköisesti luonnollisempaa lähityöhön keskittyvän koulutuksen vuoksi. Rekrytoinnissa voisi ottaa paremmin huomioon lähityön, mikä turvaisi sen, että Suomenlinnan vankilaan lähtökohtaisesti palkattaisiin sellaisia uusia työntekijöitä, joilla on hyviä valmiuksia lähityön tekemiseen.

Lähityön ollessa kahden henkilön keskistä vuorovaikutusta, vaaditaan myös kehittämisessä vankien vastaanottavuutta: sitä, että hyväksytään vartijat lähempänä heidän (vankien) arkea ja päivittäistä toimintaa.

“Lähityön merkitys uudella tavalla ei ole hempeilyä, vaan enemmän turvallisuuslähtöistä toimintaa vankilan arjen onnistumisen puolesta.” H7

Haastattelujen pohjalta jäi vaikutelma, että kaiken kaikkiaan Suomenlinnan vankilassa tehtävä lähityö on hyvää. Useat haastateltavat vertasivat kokemuksiaan muihin vankiloihin. Osan haastateltavien mielestä lähityö Suomenlinnan vankilassa on jopa yllättävän hyvällä tasolla.

7.2 Opinnäytetyön tekijöiden omat havainnot

Tähän lukuun kokosimme opinnäytetyön tekijöinä omat näkökulmamme havaintojen muodossa siitä, millaista lähityötä Suomenlinnan vankilassa tehdään ja miten sitä voidaan tulevaisuudessa kehittää. Näkökulmat osittain perustuivat kokemukseen ja sitä kautta syntyneisiin havaintoihin. Koska molemmat opinnäytetyön tekijöistä ovat työskennelleet Suomenlinnan vankilassa vartijana, koemme, että myös näillä näkemyksillä on painoarvoa.

7.2.1 Lähityö havaintojen perusteella

Alkuun voimme todeta, että itse lähityö on hyvin pitkälti mielestämme sitä, miten haastateltavat sitä kuvasivat. Lähityö on ennen kaikkea vuorovaikutuksellista, arkista läsnäoloa vankien kanssa. Sitä ei tarvitse suunnitella etukäteen, eikä voida sanoa, millaisilla menetelmillä sitä erityisesti toteutetaan. Lähityö on vuorovaikutusta ihmiseltä ihmiselle ihmisarvoa kunnioittavalla tavalla, jossa korostuu halu kuulla ja ymmärtää, mitä toisella on sanottavaa.

Lähityöhön liittyy kunnioitus ja tarpeen mukaan myös halu auttaa. Auttamisella emme tarkoita suoranaisesti mitään konkreettista asiaa, kuten esimerkiksi avunantoa ruoanlaitossa tai siivoamisessa. Enemmän ajattelemme auttamista tässä yhteydessä niin, että esimerkiksi vartija omalla vuorovaikutuksellaan pyrkii kannustamaan vankia niin, että vanki rohkaistuu. Tällaisia tilanteita kokemuksiemme ja havaintojemme pohjalta kuitenkin on, esimerkiksi tilanne, jossa vanki pitkän vankilassaoloajan jälkeen on pääsemässä valvottuun koevapauteen. Tällaiseen tilanteeseen liittyy havaintojemme mukaan jännitystä ja jopa pelkoa siitä, kuinka valvottu koevapaus suoritetaan, onnistuuko pysymään päihteettömänä tai integroituu koitoivulla tavalla takaisin yhteiskuntaan ja niin edelleen. Näissä tilanteissa vartijat toimivat usein hyvinkin kannustavasti ja tekivät laadukasta lähityötä havainnointimme mukaan.

Yksi haastateltavista kuvaili lähityötä hyvin: ”turvallisuuslähtöistä toimintaa vankilan arjen onnistumisen puolesta”. Tätä mieltä me opinnäytetyön tekijät vahvasti olemme. Lähityöllä saadaan lisättyä turvallisuutta vankituntemuksen lisääntyessä. Myös vankien välisistä suhteista saa mielestämme enemmän irti, kun lähityön keinoin kiertää vankilan alueella ja osallistuu vuorovaikutukseen yksittäisen tai useamman vangin kanssa. Tämä itsessään on turvallisuutta lisäävä elementti, kun vähän edes tiedetään, mitä niin sanotusti pinnan alla tapahtuu. Olemme enemmän kuin samaa mieltä siitä, että lähityö on yksi vartijan ja muun vankilan henkilökunnan työmenetelmä muiden joukossa. Se ei ole mielipidekysymys, onko vartija vangille ystävällinen vai ei, koska asiallinen tulee aina olla.

7.2.2 Suomenlinnan vankilan menetelmät lähityön toteuttamiseksi

Nähdäksemme Suomenlinnan vankilassa vartijat toteuttavat lähityötä vankien kanssa arkisissa tilanteissa keskustellen ja opastaen, esimerkiksi perehdytyksen, valvonnan ja kulunvalvonnan yhteydessä. Vankeja neuvotaan aina parhaan mukaan ja, jos jotakin ei vangeille osata neuvoa, asia selvitetään ja asiaan palataan. Vangeille ei luvata mitään sellaista, mitä ei voida pitää, eikä vangeille sanota, että ”katsellaan” asiaa. Vankilan valvomossa lähityötä tapahtuu aina, kun vanki valvomoon tulee. Vankien asuintuvissa puolestaan kierretään satunnaisesti, mutta vähintään iltaisin vahvuustarkastuksen yhteydessä.

Suomenlinnan vankilan vangeista ja heidän kanssaan tehtävästä lähityöstä puhuttaessa ei pidä unohtaa valvotussa koevapaudessa rangaistustaan suorittavia rikosseuraamusasiakkaita. Valvotussa koevapaudessa rangaistustaan suorittavien on soitettava joka aamu valvontasoitto Suomenlinnan vankilan valvomoon. Soiton yhteydessä tehdään lähityötä kuulostellen, onko henkilöllä kaikki kunnossa. On syytä huolestua, jos soittoa ei kuulu. Valvotussa koevapaudessa rangaistustaan suorittavan tulee käydä vankilassa säännöllisesti valvontakäynneillä. Laki valvotusta koevapaudesta (629/2013) määrittelee tarkemmin koevapauteen sijoitetun velvollisuuksista ja niiden noudattamisen valvonnasta, kuten siitä, että koevapauteen sijoitettu on velvollinen ”pitämään yhteyttä Rikosseuraamuslaitokseen rangaistusajan suunnitelmassa määrättyllä tavalla sekä ilmoittautumaan Rikosseuraamuslaitoksen yksikössä tai poliisilaitoksella Rikosseuraamuslaitoksen määräämällä tavalla” ja noudattamaan päihteettömyyttä, jonka toteuttamista myös valvotaan.

Aktiivista toimintaa vangeille järjestetään psykologin vetämänä kerran viikossa, jolloin psykologi ohjaa vangeille joogaa. Joogaan voivat osallistua kaikki halukkaat vangit, eivätkä he tarvitse aktiviteettiin osallistuakseen omia jumppamattojaan. Jooga järjestetään vankilan ruokalassa, jossa on aktiviteettiin sopivat tilat ja myös valvonta mahdollistuu, koska vankilan ruokalassa on valvontakamera, jota vartijat valvomosta käsin voivat tarkkailla.

Lähityön toteuttaminen Suomenlinnan vankilassa on kuitenkin ollut tähän asti melko jäsenymätöntä ja strukturoimatonta, kuten yksi haastateltavista totesi. Myös vartijoiden toimintavoimissa ja persoonissa on eroja. Tämä näkyy työssä siten, että osa vartijoista tekee enemmän lähityötä ja osa vähemmän.

Työmaakerroksia, vankien asuintuvissa kiertämistä, tarkastustoimintaa ja valvontaa esimerkiksi ruokailun yhteydessä tehdään nähdäksemme liian harvoin. Vallisaarella käyminen ei ole toteutunut käytännössä lainkaan, vaikka siellä muutamia vankeja yleensä työskentelee. Ilman tuvissa tehtäviä tarkastuskerroksia puolestaan ei voida tietää, missä vangit ovat ja onko heillä itsellään sekä tuvassa kaikki kunnossa. Vankien toisissa tuvissa vierailut ovat Suomenlinnan vankilan sääntöjen mukaan kielletty, mutta vierailuja kuitenkin tapahtuu, ja mitä heikommin valvonta ja tupakerrokset toteutuvat, sitä enemmän tapahtuu toisissa tuvissa

vierailuja sekä muitakin sääntöjen rikkomuksia. On ymmärrettävää, ettei työmaa- tai tupakierroksille lähdetä silloin, kun työntekijöitä on liian vähän, mutta silloin, kun työvoimaa päivävuorossa on, tulisi tilanne käyttää hyödyksi ja aktivoitua.

Resurssit ovat muun muassa olleet esteenä sille, että lähityötä toteutettaisiin enemmän. Päivävuorosta yksi vartija lähtee joka arkipäivä käymään Helsingin vankilassa hakemassa vankien postia ja lääkkeitä sekä mahdollisesti tuo uuden vangin mukanaan Suomenlinnan vankilaan, kun vanki siirtyy suljetusta vankilasta avolaitokseen. Näin ollen esimerkiksi Helsingin vankilan ajokeikkaan menee aina yksi resurssi eli vartija noin kolmen tunnin ajaksi laskettuna matka-aika ja Helsingin vankilassa käynti itsessään. Toisaalta vartijan tuodessa uutta vankia Helsingin vankilasta Suomenlinnan vankilaan jo automatka on mahdollisuus toteuttaa lähityötä keskustelemalla vangin kanssa, jolloin voi myös lievittää vangin jännitystä siirtymisestä toiseen laitokseen.

7.2.3 Kehittämisehdotukset

Tärkeää on, että vartija voisi olla oma itsensä ja pääsisi ideaalitulanteessa hyödyntämään omia vahvuuksiaan ja kiinnostuksen kohteitaan myös lähityössä. Esimerkiksi kokkikurssia voisi vangeille vetää vartija, joka itse on hyvä laittamaan ruokaa tai ainakin kiinnostunut siitä. Tällaista aktiivista toimintaa vangeille voisi ohjata myös vartijaparina, mikä lisäisi turvallisuutta sen sijaan, että vartija toimisi tilanteessa yksin.

Vastuutupamalli voisi olla toimiva ratkaisu vartijoiden toteuttaman lähityön kehittämiseen Suomenlinnan vankilassa, koska vankeja on paljon, ja kaikkien tupien kaikkia vankeja on lähes mahdotonta oppia tuntemaan. Vastuutupamallilla tarkoitetaan sitä, että nimetyt vartijat olisivat tietyn tuvan tai tupien vastuuvartijoita. Täten nämä nimetyt vartijat huolehtisivat oman tupansa vankien valvonnasta, ohjauksesta ja heihin tutustumisesta aktiivisesti. Lisäksi nämä vartijat huolehtisivat myös tuvan siisteydestä ja yleisestä kunnosta vierailemalla tuvassa säännöllisesti. Vartijat voisivat myös kysyä vangeilta itseltään, onko tuvassa kaikki kunnossa vai onko esimerkiksi joitakin puutteita tuvan varustuksessa tai onko vangeilla kehittämisehdotuksia tuvan suhteen. Näkisimme, että lähityö lisääntyisi merkittävästi tällaisen uudistuksen myötä ja yleinen viihtyvyys tuvissa voisi parantua.

Tarkastustoiminnan osalta voisi esimerkiksi päivittäin tulla rikosseuraamuskesimieheltä lista tarkastettavista vankien huoneista ja/tai yleisistä tiloista, jotta myös kyseiseen toimintaan saataisiin struktuuria. Toisaalta vastuutupamallissa tuvan vastuuvartijat voisivat olla vastuussa siitä, että omassa vastuutuvassa tehdään säännöllisesti tarkastustoimintaa. Tämä koskisi niin vankien asuinhuoneita kuin tuvan yleisiä tiloja.

8 Tulokset lähityön kehittämiseksi

Opinnäytetyötä varten tehtyjen haastattelujen ja havaintojen pohjalta saatiin aikaan ohje, joka on tarkoitus laittaa jakoon sisäisesti Suomenlinnan vankilassa. Toiveenamme tietenkin on, että uuden ohjeistuksen pohjalta lähityön menetelmät ja keinot sisältyisivät vartijoiden perustyöhön ja täten lähityö saataisiin maksimoitua Suomenlinnan vankilassa vartijoiden osalta. Tähän lukuun tuotiin haastatteluista ja havainnoista esiin nousseet pääasiat, jotka esitellään tämän opinnäytetyön tuloksina.

8.1 Haastattelut ja havainnot

Lähityön kaikki haastateltavat näkivät tärkeänä. Selkeästi lähes kaikki haastateltavat kertoivat lähityön olevan luonnollista, arjessa tapahtuvaa vuorovaikutusta. Siihen kuuluu neuvomista, opastusta, juttelemista ja kuuntelemista. Lähes kaikki haastateltavat yhdistivät lähityön hyödyn turvallisuuteen. Suurin osa haastateltavista sivusi virkamiesvastaisuutta ja siihen vaikuttamista. Lähityö nähtiin tärkeänä lähes kaikkien haastateltavien mielestä sen vuoksi, että sen avulla muutokset vangissa pystyttiin nopeastikin tunnistamaan.

Lähityön menetelmiä listattiin paljon: lähes kaikki haastateltavista puhuivat muun muassa vahvuustarkastuksista ja niihin liittyvästä jalkautumisesta, työmaakerroksista sekä vankien perehdyttämisestä. Vaikka lähityö lähes kaikkien haastateltavien mielestä tapahtuu jalkautuessa vankilan alueelle, myös valvomo ja siellä tapahtuva työ nähtiin lähityön toteuttamisen kannalta keskeisenä paikkana. Lähityön kehittämisen kannalta selkeästi eniten, lähes kaikilla haastateltavilla, nousi esille vastuutupamalli tai vartijoiden vastuualueiden kehittäminen. Toinen kehitysehdotus lähes kaikilla haastateltavilla oli erilaisten aktiviteettien lisääminen. Ajatus siitä, että jokainen vartija tekee lähityötä omilla kyvyillään, sai lähes jokaiselta haastateltavalta noston. Myös siitä oltiin lähes täysin samaa mieltä, että lähityötä on kautta aikojen vankeinhoidossa tehty, sillä se on yksi työmenetelmä muiden joukossa. Haastateltavista lähes kaikki olivat sitä mieltä, että viime aikoina lähityötä on vain alettu korostaa ja niin sanotusti markkinoida enemmän.

Työntekijöiden haastatteluiden lisäksi me opinnäytetyötä tekevät opiskelijat jaetaan omia kokemuksiamme ja näkökulmiamme siitä, mitä lähityö on ja miten sitä voidaan kehittää. Omat havaintomme kulkevat rinta rinnan työntekijöiden vastausten ja näkökulmien ympärillä. Omien havaintojemme mukaan lähityö on arkista kohtaamista vankien kanssa, jota jokainen vartija ja työntekijä omalla olemuksellaan, työtavallaan ja persoonallaan toteuttaa. Jokainen vartija ainakin pienessä suhteessa sitä tekee. Suomenlinnan vankilassa lähityötä toteutetaan havaintojen mukaan järjestymättömästi ja jopa tiedostamatta. Eniten lähityötä havaintojen perusteella toteutetaan vankilan valvomossa kulunvalvonnan ja muun valvonnan yhteydessä. Hyviä ja potentiaalisia lähityötilanteita syntyy myös aluevalvonnan yhteydessä vankilan alueella tai Suomenlinnan saarilla vankien työpisteillä. Havaintojen perusteella lähityön

kehittämistä Suomenlinnan vankilassa voisi olla vankien aktiviteettien lisääminen ja vartijoiden vastuualueiden jakaminen, esimerkiksi vastuutupamallin muodossa. Kehitysideat myös havaintojen perusteella liittyvät lähityön tekemisen jäsentymättömyyteen. Kaikki vartijat eivät tiedä edes lähityön mahdollisuuksista ja keinoista, joten sen käyttö ja lähityön laatu on satunnaista ja vartijakohtaista. Kehittämiseen vaaditaan yksilöiden tietoisuutta lähityöstä ja sen toimintamalleista sekä halua toimia vuorovaikutuksessa vankien kanssa. Yksiköltä ja organisaatiolta vaaditaan tarvittavaa koulutusta ja ohjeistusta sekä resursseja.

8.2 Ohje lähityöstä Suomenlinnan vankilaan

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön kehittämistyönä laadittiin haastattelujen ja havaintojen pohjalta ohje vartijoiden lähityön toteuttamisesta Suomenlinnan vankilaan. Ohje kokoaa yhteen ajatuksen siitä, mitä vuorovaikutus vankilassa on, miten lähityötä tällä hetkellä toteutetaan, millä tavoin vartijoiden lähityötä voisi kehittää ja lisätä ja mitä lähityö vaatii niin yksilö-, yksikkö- kuin organisaatiossa. Ohje pohjautui ennen kaikkea haastattelujen pohjalta nousseisiin ideoihin sekä omiin havaintoihimme.

Ohjeesta pyrittiin laatimaan visuaalisesti mielenkiintoinen mutta kuitenkin selkeä ja nopeasti tulkittavissa oleva. Ohje on informoiva, miellyttävä luettava ja antaa heti ymmärtää, mistä on kyse. Tarkoituksena on, ettei vartijoiden ja muun henkilökunnan tarvitse käyttää varsinaisesti aikaa ohjeeseen perehtymiseen, vaan lähes yhdellä silmäyksellä sen sisällön ymmärtäminen onnistuisi. Ohjeen tueksi on tämä opinnäytetyöraportti, joka tarkentaa ja selittää ohjetta entisestään. Ohjeen tarkoituksena on tuoda näkyväksi, millaista lähityö on sekä luoda positiivista kuvaa lähityöstä ja kaventaa lähityön ja vartijoiden välistä ”kuilua”. Ohje on tämän opinnäytetyön liitteenä (liite 3).

Ohjeesta laadittiin aluksi hahmotelma, jota esiteltiin tutuille ja kollegoille. Tarkoituksena oli hakea näkökulmia visualisointiin ja sisältöön. Millaiset asiat ja elementit miellyttävät ihmisten silmiä, ja onko ohje tarpeeksi selkeä? Kun ohje saatiin valmiiksi, se lähetettiin arvioitavaksi kolmelle haastatteluun osallistuneelle Suomenlinnan vankilan työntekijälle. Ohjeesta pyydettiin palautetta myös kahdelta sellaiselta henkilöltä, jotka eivät osallistuneet haastatteluun ja ovat toisesta Rikosseuraamuslaitoksen yksiköstä. Palautteessa näkyy tarvittava kriittisyys paremmin, mikäli pyydämme palautetta myös alkuperäisten haastatteluiden ulkopuolelta. Haastatteluiden ulkopuoliset ihmiset löydettiin suhteellisen helposti omien ammatillisten verkostojemme avulla.

Palautteet ohjeesta otettiin vastaan ja osittain palautteiden mukaisesti ohjetta muutettiin. Alkuperäiseen ohjeeseen verrattuna nykyinen, lopullinen ohje on ulkonäöltään täysin erilainen, mutta asiasisältö on pysynyt samana. Viimeisintä ja lopullista versiota ei kuitenkaan enää lähetetty haastateltaville arvioitavaksi, jotta noudatimme opinnäytetyösopimuksessakin mainittua kohtaa, jonka mukaan opinnäytetyön tekemisessä tulee kiinnittää huomiota siihen,

ettei opinnäytetyöhön osallistuvilla henkilöillä koidu haittaa. Tässä kunnioitimme muiden työ-aikaa ja ajankäyttöä. Saadut palautteet, joita opinnäytetyössä myöhemmin avataan tarkemmin, olivat pitkälti ohjeen visuaalisuuteen liittyviä asioita, eivätkä palaute tai erityisesti korjausehdotukset liittyneet niinkään ohjeen asiasisältöön.

9 Arviointi

Tähän lukuun olemme koonneet yhteen haastattelujen pohjalta saadun tiedon sekä ne näkökulmat, joita meillä opinnäytetyön tekijöillä itsellämme on. Tässä vastaamme näiden perusteella siihen, mitä lähityö on, miten sitä Suomenlinnan vankilassa tehdään ja miten sitä tulisi Suomenlinnan vankilassa kehittää. Lisäksi listaamme niitä keinoja, mitä lähityön kehittäminen vaatii yksilön, yksikön ja koko organisaation tasolla. Nämä linjaavat kehittämistyölle asetettuja tavoitteita. Kaikkea tätä peilataan teoreettiseen viitekehykseen ja tutkimuksiin. Johtopäätösten perusteella laadittiin myös osana tätä opinnäytetyötä ohje Suomenlinnan vankilan henkilökunnalle, erityisesti vartijoille, siitä, miten lähityötä jatkossa Suomenlinnan vankilassa toteutetaan. Luvun toisessa alaluvussa arvioidaan tarkemmin opinnäytetyön onnistumista ja viimeisessä alaluvussa on esitelty ohjeesta saatu palaute sekä kerrottu, miten ohjetta palautteen perusteella on paranneltu.

9.1 Johtopäätökset

Lähityö on kaikkea vuorovaikutusta vankien kanssa. Se on arkista ja luonnollista kohtaamista, eikä se vaadi suunnitelmallisuutta samalla tavalla kuin pääosin muu kuntouttava työ, kuten ohjelmatyö. Lähityössä tärkeää on omien rajojen asettaminen: tarkoituksena ei ole kaveerata vangin kanssa, vaan säilyttää tietty auktoriteettimalli ja ammatillinen etäisyys. Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjauksissa (2015, 14) mainitaan samanlainen näkökulma. Jo pelkällä kiinnostuksella vankien asioita kohtaan luodaan laadukasta vuorovaikutusta vankien kanssa. Vuorovaikutuksellisen suhteen luomisessa huomionarvoista kuitenkin on, että vankilan olosuhteet asettavat vuorovaikutussuhteelle omat haasteensa ja se on osattava sopeuttaa vankilan luonteeseen (Granfelt 2010, 131; Trainers' Manual on Dynamic Security 2018, 17). Ystävyyssuhteiden luomisesta tai kaveeraamisesta ei siis missään nimessä ole kyse.

Lähityöllä on kuntouttavia ja turvallisuuteen liittyviä tarkoituksia. Lähityö mielletään yhdeksi työvälineeksi, joka jokaisella Rikosseuraamuslaitoksen asiakastyötä tekevällä virkamiehellä on. Toisilla se näyttäytyy vahvemmin kuin toisilla, mutta jokainen työntekijä tekee lähityötä jossain määrin. Virkamiesten vaihteleva suhtautuminen lähityöhön havaittiin osana Taitin tutkimusta (2011, 443), jossa eriteltiin viisi erilaista virkamiestyyppeä.

Kuntouttavasta näkökulmasta lähityö tarjoaa mallia ja motivointia rikoksettomuuteen ja päiheteettömyyteen esimerkiksi onnistuneiden vuorovaikutussuhteiden kautta. Myös

Rikosseuraamuslaitoksen (2022b) mukaan kuntouttavan työn tarkoituksena on nimenomaisesti esimerkiksi vankien integroituminen uudelleen yhteiskuntaan ja uusintarikollisuuden vähentyminen. Turvallisuuden näkökulmasta lähityön avulla vankituntemus lisääntyy. Näin ollen voidaan havaita nopeastikin muutoksia vankien käyttäytymisessä ja terveydentilassa. Lähityö ja turvallisuus yhdistetään erityisesti dynaamisen turvallisuuden kautta. Dynaaminen turvallisuus muun muassa ennaltaehkäisee vaaratilanteita ja vankilan häiriöitä vartijoiden ja vankien välisen vuorovaikutuksellisen suhteen ansiosta (Trainers' Manual on Dynamic Security 2018, 17).

Suomenlinnan vankilassa lähityön konkreettisia menetelmiä on useita. Sitä tapahtuu niin vankilan alueella kuin sen ulkopuolellakin. Vankilan valvomossa kulunvalvonnan yhteydessä tapahtuu usein lähityötä. Lisäksi vankilan alueella, esimerkiksi iltavahvuuskierröksillä, tapahtuu vankien kanssa kohtaamisia, jotka ovat lähityötä. Vankila-alueen ulkopuolella tapahtuva lähityö on esimerkiksi vankien työpisteiden kiertämisen yhteydessä tapahtuva kohtaaminen.

Suomenlinnan vankilassa lähityötä voidaan kehittää monella tapaa. Vastuutupamallin avulla vartijoille tai vartijaryhmille tulisi omia vastuualueita eli tupia. Tällä mallilla vankituntemus tiettyä vankiryhmää kohtaan paranisi ja sitä kautta lähityötä voisi parantaa. Vastuutupamallin avulla vartijoiden olisi helpompi pitää huolta yhdessä vankien kanssa esimerkiksi tuvan siisteydestä ja viihtyvyydestä. Vastuutupamalli mahdollistaisi pienelläkin ”vaivannäöllä” sen, että tuvissa aktivoitaisiin vankeja erilaisiin tempauksiin, kuten joulusiivoukseen. Toinen kehittämisalue olisi vangeille tarjottava aktiviteetti ennen kaikkea vartijoiden järjestämänä toimintana. Hyviä esimerkkejä tällaisesta toiminnasta ovat muun muassa kokkausryhmä tai jokin liikunnallinen aktiviteetti, kuten pingiksen pelaaminen. Eri lähteiden mukaan lähityötä voidaan toteuttaa jalkautumalla vankien keskuuteen ja tarjoamalla heille rakentavia ja kehittäviä aktiviteetteja (Trainers' Manual on Dynamic Security 2018, 17, 20; Handbook on Dynamic Security and Prison Intelligence 2015, 29, 31). Myös esimerkiksi Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjauksissa (2015, 11, 14) ilmenee, että lähityön tulee näkyä päivittäisessä arjessa toiminnallisten aktiviteettien ja ohjauksen kautta.

Lähityön kehittämistä myös turvallisuuden näkökulmasta voisi parantaa säännöllisemmällä vartijoiden suorittamalla valvonnalla. Tällä tarkoitetaan asuintupiin ja yleisiin tiloihin, kuten ruokalaan ja vankien liikkumille alueille, jalkautumista kasvavassa määrin. Näin ollen pienennetään muun muassa virkamiesvastaisuutta ja kavennetaan kuilua vankien ja vartijoiden välillä. Henkilökunnan tulee myös motivoida vankeja tähän sosiaaliseen käyttäytymiseen vartijoiden kanssa, lisätä tietoisuutta ja mahdollisuuksia vankien toimintoja kohtaan sekä havainnoida ympäristöä dynaamisen turvallisuuden lisäämiseksi (Trainers' Manual on Dynamic Security 2018, 20).

Mitä lähityön kehittäminen sitten vaatii? Asiaa voidaan tarkastella yksilön, yksikön ja koko organisaation näkökulmasta. Yksilön tasolla tärkeitä taitoja ovat sosiaaliset taidot ja taito osata

vetää raja ystävyuden ja ystävällisyyden välille. Tässä yhteydessä ystävällisyydellä tarkoitetaan ihmisarvon kunnioittamista ja asiallisuutta. Lähityössä kyse on ihmisten kohtaamisesta, joten se vaatii myös sitä, että työntekijän oma elämä on kunnossa ja työntekijä on psyykkisesti tasapainossa.

Yksikön näkökulmasta lähityön kehittäminen vaatii sitoutumista, suunnittelua sekä seurantaa. Sitoutumisella tarkoitetaan esimerkiksi sitä, että pidetään sovitusta käytännöistä kiinni. Sitoutumiseen vaikuttaa se, miten johtoasemassa olevat henkilöt saavat motivoitua työntekijät muutoksiin. Suunnittelun näkökulmasta tärkeää olisi, että päätöksentekijät ottaisivat työntekijät jo varhaisessa vaiheessa mukaan muutoksiin ja niiden suunnitteluun esimerkiksi kehittämispäivän merkeissä. Seurannalla tarkoitetaan sitä, että mikäli jotain uudistetaan ja keksitään, tulisi muutosta myös seurata. Tämä voisi ilmetä muun muassa niin, että johto osoittaisi kiinnostusta kuulla, mitä mieltä työntekijät ovat uudistuksesta.

Koko organisaation eli Rikosseuraamuslaitoksen näkökulmasta resurssit ovat yksi iso kulmakivi siihen, että lähityössä olisi paljon parannettavaa. Tällä hetkellä koko organisaatio kamppailee henkilöstön määrän vähyttä vastaan. Yksiköissä henkilökunnan vähyys näkyy siinä, että suoritetaan vain niin sanotusti pakolliset työtehtävät eikä muuhun jää aikaa. Henkilökunnan lisäämisellä aikaa jäisi myös sille, että lähityötä tehtäisiin enemmän, kuten erilaisten aktiviteettien järjestämisen muodossa. Myös sillä, millaisia henkilöitä alan koulutuksiin valitaan ja millaisia henkilöitä yksiköihin palkataan, vaikutetaan siihen, millaista lähityö organisaatiossa on.

Toimivat lähityökäytännöt -hankkeessa ilmenee samanlaisia tarpeita lähityön kehittämistä kohtaan kuin mitä haastateltavat toivat haastatteluiden yhteydessä ilmi ja mitä opinnäytetyön tekijät itse ovat havainnoineet. Säännökset ja määräykset, joita vankilan johto linjaa, ovat edellytyksenä merkitykselliselle lähityölle. Työntekijät kaipaavat perusteluja ja oikeutusta vuorovaikutteiselle työlle. Lisäksi foorumeita, joissa lähityöstä voidaan jakaa kokemuksia ja kehittää työtä, pidetään tärkeänä osana lähityön kehittämisessä. Lähityön kehittäminen vaatii myös resursseja. Yksilön näkökulmasta lähityö vaatii tietoisuutta työn tavoitteista ja menetelmistä, jotta yksilöt osaisivat ottaa käyttöönsä oikeanlaisia menetelmiä ja sisällyttää niitä työhönsä. (Ylisassi ym. 2016, 120, 123-124.) Suuntaa näyttämässä tulee olla siis vankilan johto ja laajemmassa kuvassa koko Rikosseuraamuslaitos.

9.2 Tavoitteiden arviointi

Opinnäytetyömme on mielestämme onnistunut kokonaisuus arvioiden tavoitteiden toteutumisesta. Opinnäytetyön tavoitteiden mukaisesti olemme tässä opinnäytetyössä kuvanneet laajasti lähityötä. Opinnäytetyön pohjalta tiedämme, mitä lähityö on. Laajemmin kerromme, mistä lähityö syntyy, missä sitä voidaan toteuttaa ja mikä sen merkitys rikosseuraamusalalla on. Kehittämistyönä syntynyt ohje on asianmukainen, aiheesta kertova ja se voidaan ottaa käytännön työn avuksi. Ohje ja myös koko opinnäytetyöprosessi tarjoaa ja on jo tarjonnut

tietoisuutta aiheesta, sillä kehittämistyössä on osallistettu vankilassa työskentelevää henkilökuntaa haastattelujen keinoin. Tavoitteiden mukaisesti tuloksina on syntynyt keinoja siihen, miten lähityötä voidaan kehittää.

Opinnäytetyö on toteutettu Suomenlinnan vankilalle, mutta sitä voivat hyödyntää myös muut Rikosseuraamuslaitoksen yksiköt sen yleismaallisuuden vuoksi. Näin ollen sitä voidaan soveltaa tarvittavilta osin muihinkin yksiköihin tai yksittäisille tahoille. Työntekijät hyötyvät ohjeesta, mutta myös yksiköiden johtotasolla voidaan miettiä kehityksen tarpeiden mukaisesti sitä, miten eri yksiköt parhaansa mukaan voivat sitä toteuttaa, sillä tulokset vastaavat siihen kysymykseen, mitä lähityö vaatii.

Opinnäytetyön tekijöiden henkilökohtaiset tavoitteet ovat toteutuneet. Prosessi on ollut opettavainen ja tarjonnut erityisesti tietotaitoa aiheesta ja näin lisännyt valmiuksia omassa työssä toteutettavaan vuorovaikutukseen ja lähityöhön. Täydellisesti työväliseen lähityön käyttämisestä ei voida kuitenkaan arvioida, sillä opinnäytetyöprosessi verrattain on ollut lyhyt. Tärkeintä mielestämme kuitenkin on jatkuva oppiminen ja kehittyminen. Opinnäytetyöprosessi on valmentanut sen tekijöitä pitkiin työprosesseihin ja ymmärrystä laajemmin myös tutkimus- ja hanketyöstä, sillä myös näihin on opinnäytetyöprosessin aikana perehdytty.

9.3 Lähityön ohjeesta saatu palaute

Lähityöstä tehdystä ohjeesta pyydettiin palautetta kolmelta haastatteluihin osallistuneelta henkilöltä ja kahdelta henkilöltä, jotka eivät osallistuneet haastatteluihin. Nämä kaksi haastattelujen ulkopuolista henkilöä olivat sellaisia henkilöitä, jotka työskentelevät Rikosseuraamuslaitoksessa, mutta eivät Suomenlinnan vankilassa. Haastatteluiden ulkopuolisten henkilöiden osallistamisella saatiin palautteisiin monipuolisuutta (Jämsä & Manninen 2000, 80). Näin ollen saatiin siis mielipide täysin ulkopuoliselta henkilöltä, joka tuntee kuitenkin termin lähityö.

Ohjeen luonnostelmasta saatiin palautetta kahdesta näkökulmasta. Sen visuaalisuus ja ulkomuoto saivat osin myös kriittistä palautetta, ohjeen asiasisältö taas sai lähes täysin positiivista palautetta. Ohjeen ulkomuotoa kuvailtiin selkeäksi ja sellaiseksi, josta saa nopeallakin vilkaisulla käsityksen siitä, mitä asia koskee. Toisaalta ohje olisi osan palautteen antajien mielestä ollut epäselvä, sillä ohjeessa olevia käsitteitä ei oltu aluksi muotoiltu riittävän selkeiksi ja informatiivisiksi. Lisäksi opinnäytetyötä arvioivalta henkilöltä tuli hyvä ajatus liittyen siihen, että selkeä, informatiivinen ja mielenkiintoa herättävä ohje voi olla organisaatiotallalla esillä.

Ohje kiteytti palautteen antajien mukaan lähityön käsitteen itsessään ja siihen liittyvät kehitysideat selkeästi. Sisältöä keuhuttiin ja sitä pidettiin osuvana. Osan palautteen antajien

mukaan ohje sellaisenaan ei kuitenkaan välttämättä toimisi niin hyvin, sillä käsitteet tarvitsevat tuekseen enemmän selitystä.

Tämä kaikki otettiin huomioon täysin uudella tavalla luodussa ohjeessa. Uusi ohje, joka on liitetty opinnäytetyön liitteisiin (liite 3), on värikäs ja mielenkiintoa herättävä. Ohjeessa opinnäytetyön tulokset ja johtopäätökset on kiteytetty lyhyesti, mutta lauseet on pyritty rakentamaan niin, että ne ovat silti informatiivisia. Asiasisältö alusta asti on pysynyt palautteista huolimatta samana, mutta ohjeen ulkomuotoa muutettiin. Valmiin ja lopullisen ohjeituksen valmistuttua ei siitä pyydetty enää erikseen palautetta työelämän edustajilta.

Opinnäytetyötä tehdessämme kävimme vahvaa pohdintaa siitä, millainen ohjeen tulisi olla. Toisaalta ajatuksena oli laajempi ja informatiivisempi opas. Ohje on lähtökohtaisesti suunnattu vartijoille. Ohjeen tuoma hyöty vaatii kuitenkin sen, että se tavoittaa oikean kohdeyleisön ja vielä sen, että ohjeen lukijat kokevat tarpeelliseksi lukea ohjeen, sisäistää sen ja valjastaa sen sisältö omaan työhön. Näihin kynnyskysymyksiin haimme ratkaisua sillä, että ohje on mielenkiintoisen näköinen, innovatiivinen ja selkeä. Käytännön tasolla tärkeää on, että ohjeen levittäminen on helppoa ja se leviää laajalle. Tämä toteutuu esimerkiksi yksikön sisäisen viestinnän avulla sähköpostia hyödyntäen. Pidimme tärkeänä sitä, että ohje on helposti tulostettavissa työhuoneen seinälle tai vankilan valvomoon, josta se tavoittaa myös ne henkilöt, joilta sähköposti on mahdollisesti mennyt ohi. Näin ollen päädyimme toteuttamaan ohjeen alkuperäisen suunnitelmamme mukaisesti: yksinkertaisena, informatiivisena ja kiinnostusta herättävänä, mutta kuitenkin käytännöllisenä.

10 Pohdinta

Tämä luku sisältää opinnäytetyön pohdintaosion. Aluksi tarkastelemme opinnäytetyöprosessia: mitä se on vaatinut, mikä on ollut helppoa ja mikä vaikeampaa. Otamme tarkasteluun mukaan myös ammatillisuuden. Tämän jälkeen opinnäytetyön kehittämistyön eettisyyttä ja luotettavuutta arvioidaan uudelleen. Opinnäytetyössä aikaisemmin eettisyyttä ja luotettavuutta on arvioitu kuudennessa luvussa, mutta tässä luvussa tarkastelu keskittyy nimenomaan meidän tekemäämme kehittämistyöhön. Lopuksi käsitellään vielä tulosten hyödyllisyyttä laajalaisesti sekä sitä, millaisia jatkosuunnitelmia tämä kehittämistyön opinnäytetyö pitää sisällään.

10.1 Opinnäytetyöprosessin ja ammatillisen toiminnan reflektointi

Opinnäytetyöprosessi kokonaisuudessaan oli hyvin opettavainen molempien opinnäytetyön tekijöiden mielestä. Prosessi voidaan jakaa kronologisesti vaiheiksi, mutta toisaalta me tarkastelemme opinnäytetyöprosessia sen aihealueiden mukaisesti. Opinnäytetyöprosessi vaati parityönä taitoa toimia toisen kanssa. Parityönä tehtävä opinnäytetyö vaatii sen, että parit

sopivat selkeän työnjaon ja osaltaan luottavat toisen opiskelijan tekemiseen. Samalla täytyy kuitenkin pystyä luottaa siihen, että toinen opiskelija sanoo suoraan toiselle opiskelijalle, mikäli jokin asia tuntuu tai näyttää opinnäytetyöprosessissa tai itse opinnäytetyössä huonolta. Emme sanoisi opinnäytetyön vaativan kunnan ystävyssuhdetta, mutta avoimuus ja suorasanaisuus ovat hyödyllisiä taitoja parin kanssa työskennellessä. Käytännöllisyyden ja reiluuden vuoksi myös se, että molemmat pareista tavoittelevat samaa arvosanaa, on hyödyksi.

Myös taito ottaa palautetta vastaan sekä taito antaa palautetta ovat olleet opinnäytetyöprosessissa isossa roolissa. Oman parin reflektointi, itsensä reflektointi, opponoitavan opinnäytetyön reflektointi ja ohjaavan opettajan reflektointi vaativat tällaisia taitoja. Hyvä arvosana opinnäytetyöstä vaatii varmasti jokaisen näiden reflektointia.

Opinnäytetyöprosessissa erityisen haastavaa meille on ollut tiedonhankinta. Tiedonhankinnalla ei kuitenkaan tarkoiteta tässä tapauksessa muutaman kirjan tai nettisivun läpikäymistä, vaan siinä yhdistyy sähköisen ja painetun tiedon löytäminen, kirjastojen ja eri nettikirjastojen hyödyntäminen, muiden opinnäytetöiden tutkiminen ja ammatillinen keskustelu työpaikalla tai alan nettisivujen ja muiden lähteiden selailu. On osattava löytää, mikä on oikeasti hyödyllistä ja validia tietoa ja mikä taas ei. Toisaalta oman haasteensa tekevät englannin- ja ruotsinkieliset lähteet, sillä esimerkiksi lähityö sanana ei käänny suoraan muiden maiden kielissä. Näin ollen tiedonhankinnan tulee olla myös luovaa ja osittain se vaatii sen, että asioista tietää jo valmiiksi jotakin. Toinen haaste selkeästi meille on ollut julkaisemattomat lähteet. Niitä löytyy yllättävänkin paljon muun muassa Intranetistä, joka Rikosseuraamusalalla on virkamiesten yksi tärkeimmistä tiedonkulun välineistä. Tiedostamme kuitenkin sen, ettei opinnäytetyö voi olla täynnä julkaisemattomia lähteitä.

Muita tärkeitä opinnäytetyöprosessiin liittyviä asioita on ollut mielestämme aikataulussa pysyminen ja omasta mielestämme onnistuimmekin siinä. Muistetaan, että opinnäytetyön aika- taulu laadittiin tarkoituksella. Se helpotti parityöskentelyä sekä omaa jaksamista. Me molemmat opinnäytetyön tekijät kuitenkin koko opinnäytetyön laatimisajan kävimme töissä sekä opiskelimme.

Opinnäytetyössä osallistettiin muitakin henkilöitä: Suomenlinnan vankilan johtoa heti alusta saakka sekä haastattelujen ja palautteen muodossa lähes koko Suomenlinnan vankilan henkilöstöä. Haastatteluajat oli sovittava jokaisen työtilanteeseen nähden sopivasti, ja vaikka palautetta pyydettiin sähköisesti, senkin antaminen vei palautteen antajien aikaa. Myös toisen Rikosseuraamuslaitoksen yksikön henkilökunnalta pyydettiin palautetta. Kuten huomataan, kyse ei ollut vain opinnäytetyön tekijöiden ajasta, vaan monen muunkin henkilön ajankäytöstä. Siksi aikataulussa pysymisellä osoitettiin kunnioitusta muitakin ihmisiä kohtaan.

Opinnäytetyön tekemisessä haasteita esiintyi ennen kaikkea ohjeen laatimisessa. Kumpikaan meistä opinnäytetyötä tekevistä opiskelijoista ei koe olevansa erityisen lahjakas

tietokoneiden tai eri ohjelmien kanssa. Tämänkin vuoksi ohjeesta tuli hyvin selkeä, mutta ennen kaikkea selkeys palvelee sitä tarkoituksenaan, että ohje on todella luettavissa ja hyödyllinen. Selkeydellä ja visuaalisesti mielenkiintoisella ohjeella tavoiteltiin sitä, että sen lukeminen on paisti tarkoituksenmukaista ja hyödyllistä myös helppoa ja mukavaa.

Itse opinnäytetyön kirjoittaminen oli kuitenkin mukavaa puuhaa. Aihe kiinnosti meitä molempia, ja työnjako saatiin onnistuneesti niin, että molemmat opinnäytetyön tekijöistä kirjoittivat ja laativat tekstiä sellaiseen aiheeseen, josta itse tietää jotain tai joka kiinnostaa. Rikosseuraamusalan sosionomiopintojen opintojaksojen aikana kirjoittaminen on tullut tutuksi, eikä pitkän asiatekstin kirjoittaminen itsessään herättänyt huolta. Kuitenkin mielekkäintä on ollut kirjoittaa vapaampaa tekstiä, kuten pohdintaa, sekä tarkastella asioita useista eri näkökulmista.

Opinnäytetyön tekeminen on tietyllä tavalla kasvattanut ammatillisuuttamme ja työskentelytapojamme, sillä myös me olemme oppineet opinnäytetyön tekemisen yhteydessä lisää lähi-työstä. Mitä enemmän tietoa on tullut lisää, sitä varmemmin lähityötä on omassa työssään voinut kehittää. Samalla myös opinnäytetyön tekemisen aikana on saanut käydä paljon keskusteluja lähityöstä omassa työyhteisössä ja nämä keskustelut ovat osaltaan myös avartaneet näkökulmiamme, esimerkkinä lähityön väärinymmärtäminen ja oman työn aliarvioiminen vartijan työssä. Näissä tilanteissa ammatillinen keskustelu ja sitä kautta oppiminen on ollut parhaimmillaan. Voidaan sanoa, että lähityön kehittäminen aiheena on kyllä herättänyt keskustelua. Osaltaan varmasti sen vuoksi, että monen työntekijän ensimmäisenä ajatuksena oli, että me opinnäytetyöllämme lisäämme ja kehitämme uusia työtehtäviä vanginvartijan päivittäiseen arkeen.

Ammatillista toimintaa on myös lisännyt opinnäytetyöstä johtuva yhteydenpito pääasiassa Suomenlinnan vankilan henkilöstön kanssa. Opinnäytetyö itsessään vaati kuitenkin yksikön suostumuksen opinnäytetyösopimuksen muodossa sekä useita sähköposteja opinnäytetyöhön ja haastatteluihin suostumisen vuoksi. Vaikka työyhteisö oli molemmille tuttu, asetti se oikeastaan juuri sen haasteen pystyä olemaan hyvin virallinen ja korrekti tutussa ympäristössä. Meille oli kuitenkin tärkeää, että opinnäytetyö tuotetaan yksikköön kuin yksikköön samalla tavalla emmekä tietyllä tavalla pitäneet sitä omana valttikorttinamme, että työelämän edustajana eli toimeksiantajana toimi oikea, molempien työelämän edustaja.

10.2 Kehittämistoiminnan eettisyys ja luotettavuus

Nähdäksemme opinnäytetyömme kokonaisuudessaan noudatti eettisesti kestäviä periaatteita ja opinnäytetyölle annettuja ohjeistuksia ja asetettuja vaatimuksia. Hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteet ovat lueteltu Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohjeessa. Näitä periaatteita ovat: "luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunkanto", kuten tämän opinnäytetyön luvussa 5.4, Eettisyys ja luotettavuus, aiemmin kuvailtiin. Periaatteet

noudattelevat eurooppalaista tutkimuseettistä ohjeistusta. (Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023, 11.)

Onnistuimme löytämään opinnäytetyötämme varten luotettavia ja ajankohtaisia lähteitä. Lähteet ovat koottuna opinnäytetyön loppuun ennen liitteitä. Lähteisiin viittasimme Laurea-ammattikorkeakoulun ajantasaisen lähdeviiteohjeistuksen mukaisesti, emmekä esittäneet toisten ihmisten kirjoittamia tekstejä tai toisten ihmisten tekemiä tuotoksia ominamme. Rehellisyydestä kertoo osaltaan myös se, että pidimme kiinni opinnäytetyöprosessille laatimastamme aikataulusta. Opinnäytetyö toteutettiin tosiasiaa juuri siten, kuten opinnäytetyöprosessia kuvailtiin.

Niin kuin luvussa 6.3 Aineistonkeruumenetelmät ja analysointi kerroimme, olimme kaksoisroolissa toimiessamme sekä tutkijoina että tutkimuskohteeseen osallistujina. Tällaisessa tilanteessa puolueettomuus voi helposti kärsiä. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan & Suomen yliopistot UNIFI ry:n ohjeistuksessa (Tutkimuseettisiä näkökohtia väitöskirjan ohjaus- ja tarkastusprosessiin 2016, 24) mainitaan, että tutkijan tulee pidättäytyä tutkimukseen sidoksissa olevista arvioinneista ja päätöksenteoista, jos on se mahdollisuus, että tutkija on esteellinen. Tämän huomioimme työssämme siten, että tarkastelimme Suomenlinnan vankilan lähityön nykytilaa erilaisista näkökulmista ja erilaisia mielipiteitä kuulostellen. Havainnoimme, mitä työpaikalla tosiasiaa tapahtuu ja ennen kaikkea havainnoimme erilaisia tilanteita: eri paikoissa ja eri henkilöiden toimesta tapahtuvia lähityötilanteita. Emme nähdäksemme ehdottaneet muutoksia, jotka perustuisivat ainoastaan omiin mielipiteisiimme ja mieltymyksiimme.

Haastateltavien anonymiteetin säilyvyydestä huolehdittiin siten, ettei heihin viitattu tässä opinnäytetyössä minkäänlaisin henkilötiedoin. Arvostus toisiamme, haastateltavia ja muita opinnäytetyöprosessissa mukana olleita kohtaan toivomme mukaan selkeästi näkyi toiminnassamme. Kannoimme vastuun opinnäytetyöstämme alkaen aivan sen suunnitteluvaiheesta opinnäytetyön lopulliseen valmistumiseen saakka.

Haastatteluihin liittyvä materiaali hävitettiin asianmukaisesti opinnäytetyön valmistuttua, eli äänitallenteet poistettiin ja samoin toimittiin kaiken muistiinpanomateriaalin osalta. Emme missään tilanteessa tai paikassa esitelleet materiaalia ulkopuolisille ihmisille. Nähdäksemme kenenkään terveys tai turvallisuus eivät vaarantuneet opinnäytetyöprosessin aikana.

10.3 Tuloksien hyödyllisyys ja kehittämisehdotukset

Alun perin aihe lähityön kehittämisestä lähti liikkeelle siitä tarpeesta, jonka me opinnäytetyön tekijät huomasimme. Aiheena lähityö on ollut Rikosseuraamuslaitoksen viestintäkanavien ja kehittämisehdotusten puheena pitkään. Työyhteisöissä, myös siis muissa yksiköissä kuin vain Suomenlinnan vankilassa, aihe on herättänyt paljon keskustelua. Meillä on ollut sellainen

vaikutelma jo ennen opinnäytetyön laatimista, ettei Rikosseuraamuslaitoksen virkamiehet, erityisesti vartijat, välttämättä tiedä, mitä lähityö todella on.

Kyse ei siis ole ollut opinnäytetyön tekijöiden mielestä missään nimessä siitä, etteikö Suomenlinnan vankilassa tehtäisi lähityötä tai että sitä pitäisi jotenkin erityisesti vain ja ainoastaan kehittää. Kyseessä on enemmän ollut projekti, jonka aikana todellista, toteutettavaa lähityötä ja tietoa siitä saadaan levitettyä koko yksikön henkilöstön tietoon. Projektin, eli tämän opinnäytetyön valmistuttua syntyy yleismaallinen ohje, johon tärkeimmät seikat lähityöstä on koottu ja joka on parhaiten sovitettavissa Suomenlinnan vankilaan. Toisaalta opinnäytetyön teoreettinen viitekehys puhuu yleisesti lähityön puolesta, ja samalla tavalla haastatteluissa ja havainnoinnissa ilmi tulleita asioita tavataan myös muissa Rikosseuraamuslaitoksen yksiköissä, eikä vain ja ainoastaan Suomenlinnan vankilassa.

Mitä tämä opinnäytetyö nyt sitten on saanut aikaan ja miten tätä voidaan hyödyntää? Lähityöstä ja sen toteuttamisesta saadaan tämän opinnäytetyön myötä paljon tietoa. Parhaimmillaan me opinnäytetyön tekijät toivomme, että opinnäytetyö ja erityisesti sen yhteydessä valmistunut ohje lähityön tekemisestä leviää useiden Rikosseuraamuslaitosten virkamiesten tietoon ja sitä myötä käyttöön.

Opinnäytetyön hyödyllisyys meidän nähdäksemme syntyy kahdesta asiasta. Se syntyy siitä, että yhä useampi virkamies oppii ja ottaa käyttöönsä lähityön menetelmiä omassa työssään. Hyödyllisyys syntyy myös siitä, että jo taitavat lähityön käyttäjät saavat tunnustusta omalle työlleen. Tosiasia on kuitenkin se, että lähityötä tekee opinnäytetyön perusteella useat, jopa suurin osa vartijoista, mutta he eivät pidä työtään lähityönä tai osaa ainakaan nimetä sitä sellaiseksi. Useilla vartijoilla tuntuu olevan paineita ja jopa ärsytystä sitä asiaa kohtaan, että tehdään lähityötä, vaikka he itse eivät välttämättä ole ymmärtäneet sitä, että myös ne pienimmät kuulumisten kyselyt tai palvelunohjaustilanteet ovat lähityötä: työtä, jota päivittäin vankien kanssa tehdään.

Näistä kahdesta näkökulmasta tarkastellen lähityön hyötyjä on monia. Lähityön hyödyllisyys näkyy muun muassa vankilaturvallisuuden parantuessa erityisesti dynaamisen turvallisuuden näkökulmasta. Lisäksi toinen hyödyllisyyden näkökulma tulee siitä, kun virkamiehet saavat tunnustusta omalle työlleen. Nämä virkamiehet parhaimmillaan motivoituvat omasta työstään ja saavat uudenlaista intoa työskentelylleen. Opinnäytetyön tuloksien hyödyllisyyttä mitataan myös kehittämistyönä syntyneen ohjeen kautta. Niin kuin yllä on kuvattu, ohje on informatiivinen, selkeä ja mielenkiintoa herättävä. Ohje on sen muodon vuoksi tulostettavissa laajemmin työympäristöön ja se voidaan laittaa jakoon myös sisäisessä viestinnässä esimerkiksi sähköpostin avulla. Informatiivinen, mutta selkeä, ja tietyllä tapaa yksinkertainen ohje mahdollistaa sen, että yhä useampi henkilö kiinnostuu sen lukemisesta, sillä se on vaivatonta ja nopeaa.

Tällä opinnäytetyöllä on myös jatkoa ajatellen kehittämisehdotuksia. Tämä opinnäytetyö on luotu Rikosseuraamuslaitoksen virkamiesten näkökulmien perusteella; mitä lähityö on, miten sitä voidaan kehittää ja mitä se vaatii. Aikataulullisista syistä opinnäytetyön tuloksista syntynyt ohje lähityölle ei opinnäytetyön tekovaiheessa päätyntä vielä Suomenlinnan vankilassa käyttöön. Jatkokehitysideana ohje otetaan käyttöön Suomenlinnan vankilassa ja sen hyödyllisyyttä arvioidaan esimerkiksi laadullisen tutkimuksen avulla. Toisaalta mielenkiintoista olisi laatia tutkimus siitä, mitä vangit itse ajattelevat aiheesta: mitä heille sana lähityö tarkoittaa, mitä hyötyä siitä on ja miten sitä voisi lisätä tai parantaa. Tällaisella tutkimuksella saisi aivan uudenlaisen näkökulman lähityöhön. Tässä opinnäytetyössä emme haastatelleet vankeja sen vuoksi, että halusimme nimenomaan ottaa työssämme sellaisen kehittävän näkökulman, joka palvelee ennen kaikkea työntekijöitä. Koemme, että tällaisella henkilökuntaa osallistavalla kehittämistyöllä myös motivaatio oman työn kehittämiseen kasvaa. Kehittämistyötä olisi lisäksi ollut vaikea lähteä toteuttamaan vain vankien näkökulmasta, vaan sellaiseen tarkoitukseen olisi sopinut esimerkiksi laadullinen tutkimus siitä, millaisena vangit lähityötä pitävät. Tutkimukseen liittyen, sen jatkoksi taas olisi voitu suunnitella kehittämistyö, jossa vankien vastausten perusteella lähityön kehittämistä työstettäisiin.

Ajatellessa asiaa vielä pidemmällä tähtäimellä, tällaisen vankeja osallistavan tutkimuksen ja nykyisen lähityötutkimuksen valossa voisi pyrkiä osoittamaan vieläkin paremmin lähityön tarpeellisuuden Rikosseuraamuslaitoksen strategian ja vision valossa. Erityisesti opinnäytetyöhön liittyvissä haastatteluissa Rikosseuraamuslaitoksen resurssit ja resurssointi nousivat vahvasti esille. Mikäli tutkimuksen valossa olisi mahdollista osoittaa entistä paremmin lähityön merkitys, voisi esimerkiksi lisäresurssien hakeminen ja niiden saaminen olla helpompaa. Henkilöstön lisäpalkkaamisella voisi normaalin, päivittäisen ja pakollisen toiminnan lisäksi kehittää vangeille uusia toimintoja ja aktiviteetteja, kuten kokkausta tai liikuntaa. Työn kuorman pienentyessä henkilöstöllä, myös vartijoilla, voisi olla enemmän aikaa vankien kanssa keskusteluun ja asiointiin. Osastoja voisi pitää pidempään auki, ja lähityön mahdollisuudet kasvaisivat huomattavasti verrattuna sellaisiin osastoihin, joissa vangit ovat päivästä yli 20 tuntia sellaisään yksin. Emme näe tällaista Rikosseuraamuslaitoksen tulevaisuuden kehitystä täysin mahdollisena. Tästä näkökulmasta ajatellen pidimme tärkeänä opinnäytetyötä tehdessämme sitä, että kehitysideoiden ohella listataan ja hahmotellaan sellaisia asioita, joita lähityön kehittäminen vaatii. Haastateltavat tekivät sen meille tiedostamattaan helpoksi, sillä jokainen haastateltava pääosin tarkasteli asiaa yksilön, yksikön ja koko organisaation näkökulmasta.

Lähteet

- Crewe, B. 2011. Soft power in prison: Implications for staff-prisoner relationships, liberty and legitimacy. *European Journal of Criminology*, 8(6), 455-468. Viitattu 23.11.2023. <https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1477370811413805>
- Euroopan parlamentin ja neuvoston asetus 679/2016.
- Granfelt, R. 2010. Syrjäytymistä vastaan sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi.
- Hakala, J. 2022. Hyvä, parempi, valmis. Opinnäytetyöopas ammattikorkeakouluille. Helsinki: Gaudeamus.
- Handbook on Dynamic Security and Prison Intelligence 2015. United Nations Office on Drugs and Crime. Criminal Justice Handbook Series. Viitattu 7.11.2023. https://www.unodc.org/documents/justice-and-prison-reform/UNODC_Handbook_on_Dynamic_Security_and_Prison_Intelligence.pdf
- Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilyjen käsitteleminen Suomessa 2023. 2023. Tutkimuseettinen neuvottelukunta. Viitattu 23.11.2023. https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf
- Jämsä, K. & Manninen, E. 2000. Osaamisen tuotteistaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Tammi.
- Jyväskylän yliopiston Koppa 2021. Haastattelut. Viitattu 23.11.2023. <https://koppa.jyu.fi/avoimet/hum/menetelmapolkuja/menetelmapolku/aineistonhankinta-menetelmat/haastattelut>
- Kainulainen, S., Junntila, N. & Rautanen, M. 2023. Yksinäisyys ja sosiaaliset suhteet. Teoksessa Rautanen, M., Harald, K. & Tyni, S. (toim.). Vankien terveys ja hyvinvointi 2023. Wattu IV- vankiväestötutkimus. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos THL, 183-194.
- Kajander, H. 2018. The dilemma of implementing interactive work in the Finnish prison service. *Acta Poenologica* 1. Vantaa: Rikosseuraamusalan koulutuskeskus.
- Laki Rikosseuraamuslaitoksesta 221/2022.
- Laki valvotusta koevapaudesta 629/2013.
- Laurea 2023. Rikosseuraamusalan koulutus. Viitattu 23.11.2023. <https://www.laurea.fi/koulutus/sosiaali--ja-terveysala/sosionomi-rikosseuraamusala-amk/>
- Leemann, L., Isola, A. & Rautanen, M. 2023. Osallisuuden kokemus. Teoksessa Rautanen, M., Harald, K. & Tyni, S. (toim.). Vankien terveys ja hyvinvointi 2023. Wattu IV- vankiväestötutkimus. Terveysten- ja hyvinvoinninlaitos THL, 195-208.
- Liebling, A. 2011. Distinctions and distinctiveness in the work of prison officers: Legitimacy and authority revisited. *European Journal of Criminology*, 8(6), 484-499. Viitattu 23.11.2023. <https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1477370811413807>
- Mönkkönen, K. 2018. Vuorovaikutus asiakastyössä. Asiakkaan kohtaaminen sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.

Mönkkönen, K., Leinonen, L., Arajärvi, M., Hovatta, A., Tusa, N. & Salokangas, K. 2019. Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Gaudeamus.

Oikeusministeriön ja Rikosseuraamuslaitoksen tulossopimus 2023-2026. 2022. Oikeusministeriö. Viitattu 23.11.2023. https://rikosseuraamus.fi/material/collections/20221123095034/Hn9Bazg7f/Rise_OM_Tulossopimus_2023_liitteinen.pdf

Opetushallitus 2023. Vuorovaikutus. Viitattu 23.11.2023. <https://www.oph.fi/fi/oppimateriaali/mun-elama/sosiaaliset-taidot/vuorovaikutus>

Rikosseuraamusalan koulutuskeskus 2023. Ammattina vartija. Viitattu 23.11.2023. https://www.rskk.fi/fi/index/perustutkinto_1/ammattinavartija.html

Rikosseuraamuskeskukset ja yksiköt 2023. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 23.11.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20230103105652/Ho9ccsXDz/Rikosseuraamuskeskukset-ja-yksikot-kartalla.pdf>

Rikosseuraamuslaitoksen tilastoja 2022. 2023. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 23.11.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/sites/rise_ja_rskk_yhteiset/dokumentit/p8tplmq0/RISE_Tilastollinen_vuosikirja_2022_FI.pdf

Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2019. 2020. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 1/2020. Viitattu 23.11.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/risenasiakirjoja/netra-asiakirjat/L2T4u6HIV/Rikosseuraamuslaitoksen_tilinpaaotos_ja_toimintakertomus_2019.pdf

Rikosseuraamuslaitoksen tilinpäätös ja toimintakertomus vuodelta 2022. 2023. Rikosseuraamuslaitoksen monisteita 1/2023. Viitattu 23.11.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20230424145236/HrseUClwZ/2023-1_Risen_tilinpaaotos_ja_toimintakertomus_vuodelta_2022.pdf

Rikosseuraamuslaitoksen turvallisuuslinjaukset 2015. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 23.11.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-muut/ODlbMQzPN/Turvallisuuslinjaukset_2015.pdf

Rikosseuraamuslaitos 2020. Rikosseuraamuslaitoksessa turvallisuus lähtee vuorovaikutuksesta. Viitattu 23.11.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/tiedotteet/2020/rikosseuraamuslaitoksessaturvallisuuslahteevuorovaikutuksesta.html>

Rikosseuraamuslaitos 2022a. Turvallisuus. Viitattu 23.11.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/turvallisuus.html#>

Rikosseuraamuslaitos 2022b. Kuntoutus. Viitattu 24.7.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/kuntoutus.html#>

Rikosseuraamuslaitos 2022c. Rikosseuraamusalan koulutuskeskus RSKK. Viitattu 23.11.2023. https://rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/rikosseuraamusalan_koulutuskeskus_rskk.html#

Rikosseuraamuslaitos 2022d. Organisaatiouudistus. Viitattu 11.12.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/ajankohtaista/hankkeet/organisaatiouudistus.html>

Rikosseuraamuslaitos 2022e. Suomenlinnan vankila. Viitattu 24.7.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/toimipaikat_jayhteystiedot/vankilat/suomenlinnanvankila.html#

Rikosseuraamuslaitos 2022f. Ohjelmatyö. Viitattu 23.11.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/kuntoutus/ohjelmatyo.html#>

- Rikosseuraamuslaitos 2023a. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 23.11.2023. <https://rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2023b. Töihin Riseen. Viitattu 23.11.2023. <https://rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/tyojakoulutus.html#>
- Rikosseuraamuslaitos 2023c. Organisaatio. Viitattu 23.11.2023. <https://rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/organisaatio.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2023d. Arvot ja strategia. Viitattu 23.11.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/rikosseuraamuslaitos/arvot.html>
- Rikosseuraamuslaitos 2023e. Sosiaalinen kuntoutus vankiloissa. Viitattu 13.12.2023. <https://www.rikosseuraamus.fi/fi/index/seuraamukset/kuntoutus/arkielamantaidot.html#>
- Savonia 2023. Sosionomi (AMK), rikosseuraamusala, verkkototeutus. Viitattu 23.11.2023. <https://www.savonia.fi/opiskele-tutkinto/tutkinnot-ja-hakeminen/amk-ja-yamk-tutkinnot-tarjonta/sosionomi-amk-rikosseuraamusala/>
- Sidosryhmäyhteistyön linjaukset 2022. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 23.11.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20220608133128/7Zrdylskj/Sidosryhmayhteistyon_linjaukset.pdf
- Strategiakartta 2022 - 2025. Tavoitteet kaudelle 2022 - 2025. Vuoden 2022 toimenpiteet 2023. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 23.11.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20220704115903/HkfF8Xtk9/Strategiakartta_2022_-_2025_saavutettava_Valmis.pdf
- Suomenlinnan vankilan tulo-opas 2020. Rikosseuraamuslaitos. Viitattu 23.11.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/collections/20210512165951/7QFaJdaGv/Suomenlinnan_vankilan_tulo-opas_2020.pdf
- Tait, S. 2011. A typology of prison officer approaches to care. *European Journal of Criminology*, 8(6), 440-454. Viitattu 23.11.2023. <https://journals-sagepub-com.nelli.laurea.fi/doi/epub/10.1177/1477370811413804>
- Tilastokeskus 2023. Ehdollinen vankeus. Viitattu 23.11.2023. https://www.stat.fi/meta/kas/ehdollinen_vank.html
- Trainers' Manual on Dynamic Security 2018. Council of Europe. Viitattu 23.11.2023. <https://rm.coe.int/final-training-manual-on-dynamic-security-june-2018-koregirana-4-/16808ccae2>
- Tutkimuseettisiä näkökohtia väitöskirjan ohjaus- ja tarkastusprosessiin 2016. Tutkimuseettinen neuvottelukunta & Suomen yliopistot UNIFI ry. Viitattu 12.12.2023. https://tenk.fi/sites/tenk.fi/files/TENK_UNIFI_ohjeistus_vaitoskirjaprosessi.pdf
- Tyni, S. 2015. Vankeinhoidon vaikuttavuus. Onko kuntoutukselle tilastollisia perusteita? Rikosseuraamuslaitoksen julkaisuja 1/2015. Viitattu 23.11.2023. https://www.rikosseuraamus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-risenjulkaisusarja/l1CTvAnMd/RISE_1_2015_Vankeinhoidon_vaikuttavuus_-_Onko_kuntoutukselle_tilastollisia_perusteita_Sasu_Tyni_vaitoskirja_net.pdf
- Valtion virkamieslaki 750/1994.
- Valtori 2017. Monipuolinen yhteistyöpalvelu Tiimeri on käyttöön otettavissa asiakkailta. Viitattu 23.11.2023. <https://valtori.fi/-/monipuolinen-yhteistyopalvelu-tiimeri-on-kayttoonotettavissa-asiakkail-1>

Vankeuslaki 767/2005.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Viskari, S. 2009. Tieteellisen kirjoittamisen perusteet. Opas kirjoittamiseen ja seminaarityökentelyyn. Julkaisusarja B N:o 17. 5. painos. Tampere: Tampereen Yliopisto.

Ylisassi, H., Seppänen, L., Heikkilä, H. & Vesio, M. 2021. Osallistavalla kehittämisellä ja kokeilujen arvioinnilla käytäntöjen uudistamista ja kehittämistoimijuutta. Lähityön ja sähköisen asioinnin kehittämiskokeilut vankilatyössä. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisu 1/2021. Viitattu 23.11.2023. [https://www.rikosseuraamus.fi/material/collecti-
ons/20210927082906/7TcxZa7VJ/1_2021_Osallistavalla_kehittamisella_ja_kokeilujen_arvioin-
nilla_kaytantojen_uudistamista_ja_kehittamistoim_WEB.pdf](https://www.rikosseuraamus.fi/material/collecti-
ons/20210927082906/7TcxZa7VJ/1_2021_Osallistavalla_kehittamisella_ja_kokeilujen_arvioin-
nilla_kaytantojen_uudistamista_ja_kehittamistoim_WEB.pdf)

Ylisassi, H., Seppänen, L., Uusitalo, H., Kalavainen, S. & Piispanen, P. 2016. Aktivoiva lähityö. Vankiloiden valvonta- ja ohjaushenkilöstö vuorovaikutuksellista lähityötä kehittämässä. Rikosseuraamuslaitoksen julkaisu 2/2016. Viitattu 23.11.2023. [https://www.rikosseuraa-
mus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-riksenjulkaisusarja/qmR5zNYVd/RISE_2_2016_Ak-
tivoiva_lahityo_WEB.pdf](https://www.rikosseuraa-
mus.fi/material/attachments/rise/julkaisut-riksenjulkaisusarja/qmR5zNYVd/RISE_2_2016_Ak-
tivoiva_lahityo_WEB.pdf)

Julkaisemattomat lähteet

Helsingin rikosseuraamuskeskuksen toimeenpanosuunnitelma; keskeiset tavoitteet vuosille 2023-2026. 2023. Rikosseuraamuslaitos.

Salmi, L. 2023b. Keskusteleva havainnointi (engl. Contextual inquiry/interview). Luento 9.11.2023. Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa.

Työryhmän asettaminen lähityön kehittämisen edistämiseksi Rikosseuraamuslaitoksessa vuosina 2023-2026. 2023. Rikosseuraamuslaitos.

Salmi, L. 2023a. Havainnoinnista. Luento 9.11.2023. Laurea-ammattikorkeakoulu. Vantaa.

Kuviot

Kuvio 1: Rikosseuraamuslaitoksen rakenne (Rikosseuraamuslaitos 2023c)	12
Kuvio 2: Rikosseuraamuslaitoksen keskeisiä sidosryhmäkumppaneita (Sidosryhmäyhteistyön linjaukset 2022, 16)	13
Kuvio 3: Rikosseuraamuslaitoksen strategiset tavoitteet 2024-2027 (Rikosseuraamuslaitos 2023d)	14

Taulukot

Taulukko 1: Opinnäytetyön tavoitteet	9
Taulukko 2: Henkilökohtaiset kehittämistyön tavoitteet	10

Liitteet

Liite 1: Haastattelurunko.....	58
Liite 2: Saatekirje	59
Liite 3: Ohje lähityöstä	60

Liite 1: Haastattelurunko

- Mitä lähityö mielestäsi tarkoittaa/miten kuvailisit sitä?
- Onko lähityö mielestäsi tärkeää? Miksi on/ei?
- Mitä hyötyä lähityöstä on työntekijän näkökulmasta?
- Miten puolestaan uskot lähityön hyödyttävän vankia?
- Millä eri keinoin vartijat tällä hetkellä toteuttavat lähityötä Suomenlinnan vankilassa?
- Miten vartijoiden toteuttamaa lähityötä Suomenlinnan vankilassa voisi mielestäsi kehittää?
- Mitä lähityön kehittäminen mielestäsi vaatii?

Liite 2: Saatekirje

Heippa!

Lähestyn teitä tällä asialla, sillä toivoisimme Janina Forssin kanssa teidän osallistuvan meidän opinnäytetyömme haastatteluihin.

Teemme opinnäytetyötä Suomenlinnan vankilan vartijoiden lähityön kehittämistä. Pähkinänkuoressaan opinnäytetyön tarkoituksena on kehittää Suomenlinnan vankilaan ohjeistus siitä, kuinka vartijoiden osalta lähityötä toteutetaan. Ohjeistuksen on tarkoitus syntyä nimenomaisesti teidän, Suomenlinnan vankilassa eri henkilöstöryhmissä työskentelevien näkökulmista ja ajatuksista. Ajatuksena ei ole kehittää missään nimessä vain uutta, vaan myös tuoda näkyvämmäksi sitä, mitä ja minkälaista lähityötä Suomenlinnassa jo mielestämme toteutetaan. Haastattaviksi olemme ajatelleet totta kai valvontahenkilökuntaa; ihan sieltä pidempien virkavuosien takaa, mutta myös tällä hetkellä vartijoiksi opiskelevia. Lisäksi johdon, esimiesten ja erityisohjaajien näkökulmat kiinnostavat.

Opinnäytetyön on tarkoitus valmistua vuoden loppuun mennessä, ja me olemme valmiita toteuttamaan haastatteluja jo nopeallakin aikataululla. Kuitenkin joustavalla aikataululla niin, että mikäli suostutte haastatteluihin osallistumaan, niin ilman muuta katsotaan jokaiselle otollisin aika kaiken muun työn keskellä. Itse haastattelut tultaisiin toteuttamaan pääosin valvontahenkilökunnan kanssa ihan siellä Suomenlinnan vankilassa, muuta henkilökuntaa on mahdollista haastatella myös etäyhteyksin.

Haastattelun sisältö tulee olemaan tietenkin anonyymiä ja muutenkin noudattamaan hyvä eettisiä periaatteita. Haastattelu toteutetaan puolistrukturoituna, eli meillä on valmiita kysymyksiä ja teemoja, joita nostamme esille, mutta haastatteluissa myös teillä on mahdollista ohjata keskustelun kulkua tiettyihin aiheisiin.

Olisimme kiitollisia, mikäli voisitte ilmoittaa haastattelun osallistumiseen liittyvät vastaukset meille. Kun osallistujat ovat selvillä, sovitaan osallistujien kesken sitten tarkemmat haastattelu-aikataulut.

Ystävällisin terveisin Janina Forss & Siiri Spets

Liite 3: Ohje lähityöstä

